

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในล้านนา

เรณู อรรฐาเมศร์
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ

สารบัญ

บทที่ ๑	สมมติฐานของการวิจัย
บทที่ ๒	กรอบแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงค่านิยม
บทที่ ๓	ค่านิยมของชาวด้านนา
บทที่ ๔	อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 1

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนล้านนา เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงค่านิยมด้านวัฒนธรรมอันได้แก่ ปทัสถาน (Norm ที่มีผลต่อการประพฤติปฏิบัติ กิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติโดยการศึกษาค่านิยมที่มีต่อการปฏิบัติกิจกรรมและประเพณีที่สะท้อนจากความเชื่อตามระบบพื้นบ้านและศาสนา อันได้แก่ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อในพุทธศาสนาตลอดถึงไสยศาสตร์ และภษิตพื้นบ้าน

บรรพต วีรชัย (2528 : 21) กล่าวว่า นักปราชญ์ไม่ว่าในโลกตะวันออกหรือโลกตะวันตกก็ถือว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นสภาพการณ์ที่เป็นปกติธรรมดา ปราชญ์กรีกโบราณชื่อ เฮรา คลิตุส (Heraclitus) ได้กล่าวไว้ว่าทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เขาเคยแสดงทัศนะไว้ว่า "ไม่มีใครสามารถกระโดดลงไปแม่น้ำได้สองครั้ง" ความหมายก็คือทั้งตัวแม่น้ำและตัวบุคคลเปลี่ยนแปลงไปแม้ห่างกันเพียง 1-2 นาทีเท่านั้น สำหรับนักปราชญ์ร่วมสมัยคือ อัลเฟรด ไวท์เฮด (Alfred North Whitehead) ได้กล่าวไว้ว่า "การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของทุกอย่าง"

การเปลี่ยนแปลงมีปรากฏทั้งในส่วนที่เป็นโลกแห่งกายภาพ คือพื้นดิน พื้นน้ำ ร่างกายของสิ่งที่มีชีวิต และโลกแห่งนามธรรมอันได้แก่ ความคิดความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งส่วนที่เป็นสังคมและวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสภาพธรรมชาติดังที่พุทธศาสนาได้กล่าวถึง "อนิจจัง" อันเป็นความไม่เที่ยงแท้แปร เปลี่ยนอยู่เสมอก็ตาม สภาพการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมล้านนาก็มีความสำคัญที่ควรจะศึกษา เพื่อความเข้าใจ และพัฒนาปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมนั้นเกิดจากผลกระทบ 2 ประการคือผลกระทบจากภายนอก และผลกระทบจากภายในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากภายนอกในโลกสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมข่าวสาร ทุกสิ่งทุกอย่างเผยแพร่ติดต่อถึงกันอย่างรวดเร็ว และตัวแปรของผลกระทบจากภายนอกส่วนใหญ่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบระดับโลก อันมีรากฐานมาจากปรัชญาของวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไป หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการพัฒนาเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดการคิดโดยเป็นวิธีแบบวิทยาศาสตร์ การคิดแบบวิเคราะห์ที่เหตุผลเหนือปัญญาหยั่งรู้ วิทยาศาสตร์เหนือศาสนา การแข่งขันเหนือการร่วมมือ

การล้างผลาญทรัพยากรธรรมชาติเหนือการอนุรักษ์ การคิดแบบเหตุผลเป็นการคิดแบบเส้นตรง ทำให้โลกขาดสมดุล เช่นการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างไม่มีสิ้นสุด (พริจ็อฟ คาบร้า, 2529 : 36) ก่อให้เกิดการขยายตัวของนายทุนระดับโลก และเร่งเร้าการบริโภคไปทั่วโลก ยังผลให้สังคมมนุษย์หันไปให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม เสียดายจนปรากฏเป็นภาวะวิกฤตทางสังคม วัฒนธรรมขึ้น เช่น การทำลายล้างผลาญสิ่งแวดล้อม เป้าหมายของชีวิตอยู่ที่การหาวัตถุนิยมบำรุงบำเรอตนเอง จนลืมคุณค่าของมนุษย์เองมีการเบียดเบียนย้ายผู้อื่น สังคมล้าเนาเองและประเทศไทยก็หนีไม่พ้นปรากฏการณ์เช่นนี้ ดังปรากฏเป็นปัญหาที่เด่นชัดของ ท้องถิ่น เช่น การบุกรุกทำลายป่า ปัญหาโสเภณีและปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น

ผลกระทบภายในของสังคมเองเช่นการขาดปัจจัยการผลิต เช่น การเปลี่ยนมือเจ้าของที่ดิน การเปลี่ยนแปลงของอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่การมีเทคโนโลยีเข้าไปช่วยการผลิตเพื่อตลาด การจ้างแรงงานแทนการลงแขกเป็นผลให้เกิดการลงทุนเพื่อการผลิตมากขึ้น ชุมชนที่มีรายได้ต่ำและเมื่อมาเผชิญหน้ากับการเร่งเร้าการบริโภคก็ยิ่งเพิ่มปัญหาในระดับชุมชน ผลที่ตามมาคือการประกอบอาชีพในชุมชนไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของหนุ่มสาวเสียแล้ว จึงเกิดการอพยพโยกย้ายแรงงานเข้าสู่เมือง เกิดชุมชนแออัดในเมือง ฯลฯ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวมาข้างต้นย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมล้าเนาแน่นอน และน่าที่จะศึกษาว่าผลกระทบดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของชาวล้าเนาอย่างไร และการศึกษาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของชาวล้าเนาจะสะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิต ระบบความคิดและระบบคุณค่า ขบวนการถ่ายทอดทางสังคมวัฒนธรรม (Socialization) หรือการถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่สมาชิกของสังคมล้าเนาได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ซึ่งในงานวิจัยนี้จะศึกษาค่านิยมของชาวล้าเนาที่มีต่อวัฒนธรรมชาวบ้านอันมีที่มาจากข้อมูลชุมชนฐานะ ซึ่งมีลักษณะเด่นที่จะสะท้อนระบบความคิดความเชื่อและค่านิยมของชาวล้าเนาได้ดีที่สุด ได้แก่ค่านิยมต่อการศึกษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการเทศน์มหาชาติ ประเพณีตักบาตรเพ็งพุทธ ประเพณีการทอดกฐิน ประเพณีบูชาเสาอินทขิล สลากภัตต์

ความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย

1. ส่งเสริมความเข้าใจและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นอันมีส่วนเกื้อหนุนดำรงไว้ซึ่งสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ
2. ผลการศึกษาครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นล้าเนา

3. ผลของการศึกษาค้างนี้จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วิชาวัฒนธรรมศึกษา มานุษยวิทยา คติชน วรรณกรรมท้องถิ่น ฯลฯ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของสังคมล้านนา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมชาวล้านนากับวิถีชีวิตของชาวล้านนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะรวบรวมข้อมูลเอกสาร เมื่อได้ค่านิยมดั้งเดิมของสังคมจาก วรรณกรรม ประเพณี และนิทาน เช่น ความสันโดษ ความเอื้อเฟื้อพ่อแม่ ฯลฯ
2. ความเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมจะศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มประชากร โดยวิเคราะห์การให้เหตุผลของกลุ่มประชาชนที่มีต่อการเข้าร่วมประเพณี และกิจกรรมทางสังคม ในปี พ.ศ. 2529

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ค่านิยมทางด้านสังคมวิทยา - จิตวิทยา
2. ตัวแปรตาม การเปลี่ยนแปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประชากรในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็นตัวแทนของชาวล้านนาในแง่ มีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมรวดเร็วกว่าจังหวัดอื่น เพราะเป็นเมืองท่องเที่ยวจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางจิตใจและวัฒนธรรมทางวัตถุได้มาก
2. กลุ่มตัวอย่าง สองกลุ่มคือ
 1. กลุ่มที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นไป
 2. กลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าชั้นอุดมศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง
4. วิธีการรวบรวมข้อมูล
 1. ศึกษาข้อมูลเอกสารเพื่อได้ค่านิยมดั้งเดิมของสังคม
 2. ใช้แบบสอบถามปลายเปิดกับกลุ่มประชากร เพื่อหาความเปลี่ยนแปลง ทางค่านิยมที่มีต่อการปฏิบัติตามประเพณี และกิจกรรมทางสังคม

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย คิดเป็นร้อยละ
6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะชี้ให้เห็นผลกระทบระหว่างการดำเนินชีวิต และการเปลี่ยนแปลงค่านิยม
2. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตชาวล้านนาชัดเจนยิ่งขึ้น
3. ผลของการศึกษาครั้งนี้จะกระตุ้นให้มีการส่งเสริมอนุรักษ์เผยแพร่นิยมที่มีผลต่อบุคลิกที่พึงประสงค์ของสังคมไทย
4. ผลของการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสืบทอดค่านิยมที่เหมาะสมแก่ชาวล้านนาไทยทั้งปัจเจกบุคคลและส่วนรวม

บทที่ 2

กรอบแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงค่านิยม

เมื่อเรามองวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ บิโตรัม โซโรคิน (อ้างอิงตาม ฟรีจ็อฟ คาปรา 2529 : 19-20) ก็จะพบการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็คือการเหวี่ยงกลับไปกลับมาของระบบคุณค่าที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ และการเปลี่ยนระบบคุณค่านี้กระทบถึงสังคมทุก ๆ ด้าน ระบบคุณค่าปฐมฐาน 3 ระบบซึ่งรองรับปรากฏการณ์ทุกอย่างในแต่ละวัฒนธรรมมีอยู่ด้วยกัน 3 ระบบ คือ แบบนิยมวัตถุ (sensate) แบบนิยมจิตใจ (idiational) และแบบอุดมคติ (idealistic) ระบบแบบนิยมวัตถุ ถือว่าวัตถุเท่านั้นคือความจริงขั้นสุดท้าย ปรากฏการณ์ทางจิตวิญญาณ เป็นเพียงการแสดงออกของวัตถุ กับถือว่าระบบคุณค่าทางจริยธรรมเป็นสัมพัทธ์ และประสาทสัมผัสเท่านั้นเป็นแหล่งของความรู้ความจริง

ระบบคุณค่าแบบนิยมจิตใจถือว่าความจริงแท้อยู่ที่พ้นโลกทางวัตถุออกไป อยู่ในอาณาจักรของจิตวิญญาณ สามารถรับรู้ได้โดยประสบการณ์ภายใน ฉะนั้นจึงถือว่าคุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งสัมบูรณ์ และเชื่อในมาตรฐานทางความยุติธรรม ความงาม ความจริงที่เหนือสามัญยิ่งกว่ามนุษย์ เช่นความคิดที่มีอยู่ในวัฒนธรรมเต๋า พุทธ และฮินดู

โซโรคินเชื่อว่า ผลจากจังหวะเหวี่ยงระหว่างระบบคุณค่าทั้งสองในกระแสวัฒนธรรมของมนุษย์ ได้ก่อให้เกิดระบบคุณค่าแบบที่สามคือ ระบบคุณค่าแบบอุดมคติขึ้น ซึ่งเป็นตัวแทนของการผสมสังเคราะห์อย่างกลมกลืนของสองกระแสแรก ตามระบบความเชื่อแบบอุดมคติ คือความจริงแท้ที่มีทั้งด้านที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสและด้านที่เหนือขึ้นไป ดังนั้นช่วงวัฒนธรรมแบบอุดมคติ จึงมักจะเข้าถึงการแสดงออกอย่างสูงสุดของแบบนิยมวัตถุ และนิยมจิตใจ และก่อให้เกิดความสมดุลย์ ความประสานสอดคล้องและสุนทรียภาพทางศิลปะ ปรัชญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตัวอย่างของยุคอุดมคติก็คือช่วงรุ่งเรืองของกรีกในศตวรรษที่ 5 และที่ 4 ก่อนคริสตกาล และสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการของยุโรป (ฟรีจ็อฟ คาปรา 2529 : 20)

ถ้าเราเปรียบเทียบวัฒนธรรมสากลกับวัฒนธรรมล้านนา จะเห็นได้ว่าสังคมล้านนายังไม่ได้เปลี่ยนไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง ผลกระทบจากการเมืองและเศรษฐกิจแบบตะวันตกไม่มีผลในการทำลายล้างวัฒนธรรมชุมชนล้านนาทั้งหมด ด้วยเหตุผลดังที่จักรทิพย์ นาถสุภา (2534 : 196-197) ได้สรุปไว้ว่า ช่วงสมัยระบบศักดินา สังคมไทยแยกเป็นสองส่วนคือ รัฐกับ

หมู่บ้านซึ่งไม่เหมือนกับระบบพิวคัลของยุโรป คือรัฐไม่ไปแทรกตัวจัดการการผลิตระดับหมู่บ้าน เป็นเพียงเรียกส่วยจากหมู่บ้าน แล้วปล่อยให้หมู่บ้านดำรงลักษณะเป็นตัวของตัวเอง ฉะนั้นน้ำใจของชุมชนบุพกาลจึงถูกเก็บรักษาไว้

ส่วนในสมัยทุนนิยมเข้ามาแล้ว ความที่มีที่ดินและทรัพยากรมากทำให้การแตกสลายของชุมชนหมู่บ้านเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ วัฒนธรรมของชุมชนจึงยังคงอยู่ได้แก่น้ำใจแห่งการช่วยเหลือกัน และกัน ความซื่อตรง ความมัธยัสถ์ ความรักเพื่อนมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ได้ปรากฏในงานศึกษาวิจัย เรื่องการเปลี่ยนค่านิยมของชาวล้านนาเช่นเดียวกัน และงานศึกษาเรื่องนี้จะสะท้อนพฤติกรรมที่บอกถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ในวิถีปฏิบัติในชีวิตของชาวล้านนาโดยวัดจากตัวแบบวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ ประเพณีต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อต่อประเพณีเหล่านี้ถ่ายทอดแนวคิดมาจากปรัมปราคตินิทาน (Myth) และตำนานในศาสนา (Legend) และเป็นนิทานตำนานที่ยังมีชีวิตอยู่ กล่าวคือมีผลต่อการยึดถือปฏิบัติของผู้คนเป็นค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมา และมีผลต่อการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น สะท้อนค่านิยมต่อประเพณีการผลิตแบบเกษตรกรรม ค่านิยมต่อการดำรงอยู่ของชีวิต และการสร้างเสริมบารมีอันเป็นการพัฒนาคุณค่าภายในทางจิตวิญญาณ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่พบในงานวิจัยนี้จะชี้ให้เห็นผลกระทบของค่านิยมสมัยใหม่ ประสพการณ์จากสังคมข่าวสารโฆษณาชวนเชื่อ และระบบความคิดแบบวิทยาศาสตร์ว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของชาวล้านนาเพียงใด และมีรายละเอียดอย่างไร

ที่สำคัญก็คือการพิจารณารายละเอียดอาจจะทำให้มองเห็นได้มากขึ้นว่าระบบความคิดแบบใดนำไปสู่รูปธรรมที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา ระบบความคิดที่ไม่พึงปรารถนาควรจะปรับเปลี่ยนอย่างไร ระบบความคิดแบบใดที่ดั้งมาอยู่แล้วสมควรที่จะอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ก่อนที่จะสูญสลายไปท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ กรอบความคิดดังกล่าวมาจะขยายความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นเมื่อนำไปวิเคราะห์โดยแนวทางวัดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ได้เลือกใช้ในงานวิจัยนี้

ดังนั้นในประการต่อไปจะกล่าวถึงรายละเอียดของความหมายของค่านิยมและทฤษฎี ของค่านิยมพอสังเขป เพื่อเป็นฐานประกอบความเข้าใจในการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้

สุนทรী โคมิน และสนิท สัมครการ (2523 : 16) ได้อธิบายลักษณะของค่านิยม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ความหมาย

ค่านิยม หมายถึงวิถีทางในการประพฤติปฏิบัติที่น่าพึงปรารถนา (Mode of Conduct) หรือจุดหมายปลายทางของชีวิตที่พึงปรารถนา (End State of Existence)

ถ้าพิจารณาความหมายของค่านิยมดังกล่าวจะเห็นว่าความหมายของค่านิยมดังกล่าวมี

2 ความหมาย

ความหมายแรกเรียกได้ว่า ค่านิยมปฏิบัติ (Instrumental Value) ความหมายค่านิยมในกลุ่มนี้ก็คือ "วิถีทาง" (Means)

ความหมายที่สองเป็นกลุ่มค่านิยมที่เรียกว่า "ค่านิยมจุดหมายปลายทาง" (Terminal Value)

ธรรมชาติของค่านิยม

ค่านิยมจะมีลักษณะ 3 ประการดังนี้คือ

1. ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวร

ค่านิยมจะมีลักษณะคงที่และมีการต่อเนื่อง ไม่เปลี่ยนแปลงจึงเป็นสาเหตุให้บุคลิกภาพของคนในสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มคนในอีกสังคมหนึ่ง ทำให้มีลักษณะประจำกลุ่มหรือประจำชาติเกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเวลานานเป็นวิธีหนึ่งที่ "ตอกย้ำ" (Conditioning) ให้ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวร

แต่อย่างไรก็ตามค่านิยมก็มีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเกิดขึ้นได้ด้วยประสบการณ์ในช่วงชีวิตของคน แต่การเปลี่ยนแปลงจะไม่เกิดขึ้นในลักษณะชั่วคราวช่วยตามอารมณ์ขึ้นลงของมนุษย์

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบระดับความสำคัญ

ประสบการณ์ในการเรียนรู้ในสังคม เมื่อคนประสบกับภาวะที่มีหลายค่านิยม จะพบว่าเขาจะให้ความสำคัญค่านิยมบางอย่างสำคัญกว่าค่านิยมบางอย่าง ซึ่งได้รับการเรียนรู้จากปทัสฐาน (Norm) ของคนในสังคม

3. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อ

ค่านิยมเป็นความเชื่อชนิดพรรณากำหนดการ (Prescriptive or proscriptive) เป็นความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมายกระทำการอันเป็นที่ปรารถนา (RoKeach, 1958 : 68) อัลพอร์ท (อ้างอิงตามสุนทรีย์ โคมิน และสนิท สัมครการ 2523 : 16) ได้กล่าวไว้ว่า "ค่านิยมเป็นความเชื่อที่ใช้เป็นฐานสำหรับการเลือกปฏิบัติตามที่ตนชอบ"

ดังนั้นค่านิยมจึงประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้คือ

1. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความระลึกรู้ (Cognitive) ในความหมายที่ว่าบุคคลหนึ่งรู้ในทางที่ถูกของพฤติกรรม หรือรู้ในเป้าหมายที่ถูกในชีวิตของเขา และพยายามจะไม่ทำ
2. ค่านิยมเป็นความรู้สึกสัมพันธ์ (Affective) ในความหมายที่ว่าบุคคลนั้นมีอารมณ์อ่อนไหวเกี่ยวข้องกับค่านิยมนั้น คือ ชอบค่านิยมนั้นหรือเกลียดไปเลย เห็นด้วยสนับสนุนหรือไม่เห็นด้วยและคัดค้านค่านิยมนั้น
3. ค่านิยมเป็นองค์ประกอบของพฤติกรรม (Behavioral) อยู่ในตัว ในความหมายที่ว่าเป็นตัวแทรกซ้อนที่นำไปสู่พฤติกรรม เมื่อถูกกระตุ้นให้เกิดมีการกระทำ (Activated) ขึ้น

วิธีการศึกษา

1. **เครื่องมือและวิธีการ** เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นมีระบบความเชื่อเป็นแกนความคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังนั้นจึงมีเป้าหมายตัวข้อมูลอยู่ที่ประเพณีของท้องถิ่น วิธีการศึกษาข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจึงมี 4 ระดับดังนี้คือ

1.1 รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อเข้าใจพื้นฐานและสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

1.2 สํารวจพื้นที่ในหมู่บ้านโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเพณีต่าง ๆ ในภาคเหนือ อันเป็นประเพณีที่เป็นของรัฐได้แก่ประเพณีในพุทธศาสนา และประเพณีของชุมชนเช่น ประเพณีเกี่ยวกับผี และประเพณีเกี่ยวกับการผลิต การสัมภาษณ์เพื่อผ้ได้รูปแบบกิจกรรมย่อยที่ของประเพณีนั้นที่ชาวบ้านเคยยึดถือปฏิบัติกันมา แล้วนำมาตั้งเป็นแบบสอบถามเพื่อวัดค่านิยมต่อการปฏิบัติในเชิงพฤติกรรมประเพณีนั้น และทำแบบสอบถามแต่ละข้อเป็นคำถามปลายเปิดให้แสดงข้อคิดเห็นต่อการเลือกปฏิบัติแต่ละกิจกรรม

1.3 สร้างแบบสอบถามตามเกณฑ์ดังกล่าวมา

1.4 ส่งแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา

2. กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องนี้เลือกพื้นที่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ในตัวอำเภอเมือง และอำเภอรอบ ๆ เมืองเชียงใหม่ ไม่เกิน 40 กิโลเมตร เพื่อดูผลกระทบจากสังคมเมือง

กลุ่มบุคคลเป้าหมายมี 2 กลุ่มคือ

2.1 กลุ่มอุดมศึกษา คือนักศึกษาวิทยาลัยครูในระดับชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 จำนวน 100 คน

2.2 กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา คือบุคคลที่เรียนหนังสือต่ำกว่าระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอรอบนอกเชียงใหม่ ไม่เกิน 40 กิโลเมตร และไปเก็บข้อมูลยังที่พักอาศัย กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 100 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวนี้ก็เพื่อที่จะมีการเปรียบเทียบในมิติต่าง ๆ กันคือ ชุมชนเมืองกับชุมชนหมู่บ้าน การศึกษา วัย สิ่งเหล่านี้จะมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมอย่างไรบ้าง

3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาวิทยาลัยครู จำนวน 100 คน

2. ผู้วิจัยและผู้ช่วย 10 คน ออกเก็บข้อมูลหมู่บ้านโดยผู้ช่วย

วิจัยจะรับผิดชอบแบบสอบถามคนละ 10 ชุด ผู้วิจัยเป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบ

การอภิปรายข้อมูลในบทต่อไป จะเป็นการเสนอข้อมูลประเพณีและภูมิทัศน์ที่เลือกใช้สร้างแบบสอบถาม โดยจะอธิบายถึงเป้าหมายที่เคยปรากฏในตำนานและความเชื่อ อันส่งผลออกมาเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นประเพณีนั้น ซึ่งตั้งเป็นประเด็นว่าเป็นค่านิยมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาในสังคมล้านนา

บทที่ 3

ค่านิยมของชาวล้านนา

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสำรวจประเพณีต่าง ๆ เชิงพฤติกรรมในชุมชนแล้ว จึงเลือก ประเพณีบางอย่างที่สะท้อนค่านิยมของชุมชนซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมสังคมแบบจิตใจ ซึ่งเป็น วัฒนธรรมที่มีพื้นฐานของความศรัทธาต่อศาสนาและเป็นสังคมเกษตรที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติซึ่งเชื่อว่า คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสมบูรณ์ และคุณลักษณะของจริยธรรมก็ได้แก่คุณลักษณะที่เป็นแนวทางของ ความประพฤติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็น ซึ่งแบ่งไว้เป็น 11 ประการดังนี้ (สมร เจนจิระ . 2525 : 99)

1. ความรับผิดชอบ
2. ความซื่อสัตย์
3. ความมีเหตุผล
4. ความกตัญญูทดแทน
5. การรักษาระเบียบวินัย
6. ความเสียสละ
7. ความสามัคคี
8. การประหยัด
9. ความยุติธรรม
10. ความอดสาหัส
11. ความเมตตากรุณา

ลักษณะของกิจกรรมหรือประเพณีต่าง ๆ ด้วยกัน ทุกประเพณีมักจะมีเป้าหมายในการ ประกอบพิธีกรรมอยู่ 2 ระดับ กล่าวคือ ระดับแรกเป็นเป้าหมายหลัก (Manifest Function) ระดับหลักคือเป้าหมายแฝง (Latent Function)

เป้าหมายหลักก็คือพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมเต็มใจร่วมพิธีกรรมด้วยความศรัทธาและ มีความคาดหวังเป้าหมายหรือผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการร่วมกิจกรรมนั้น ๆ เช่น การบูชา "ผีขุนน้ำ" (ผีผาย) ก็เพื่อว่าผืน้ำจะได้ช่วยคลยันดาลให้ผืน้ำอุดมสมบูรณ์เพียงพอแก่การเพาะปลูก ซึ่งเชื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผืน้ำดังนี้เป็นต้น ส่วนเป้าหมายแฝงเป็นเป้าหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง กิจกรรมเป้าหมายที่ได้จะ เป็นเป้าหมายที่เกิดจากผลของพฤติกรรมของผู้คน ดังเช่นกรณี "การเลี้ยง

ฝึชุนน้ำ" เป้าหมายแฝงก็คือการรวมกลุ่มกันในระหว่าง เจ้าที่ดินที่จะต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ หล่อเลี้ยงพืชพันธุ์ธัญญาหาร การรวมกลุ่มดังกล่าวจะส่งผลต่อการแบ่งปันการใช้ น้ำ รวมไปถึง กติกาต่าง ๆ ที่จะใช้ควบคุมผู้ละเมิด ตลอดถึงรวมพลังความสามัคคีที่จะจัดการลอกเหมืองฝาย หรือซ่อมแซมเสียใหม่ เป็นต้น

ในกรณีการเลือกกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ของล้านนา เพื่อใช้เป็นข้อมูลวิเคราะห์ค่านิยม ครั้งนี้ ได้วิเคราะห์เป้าหมายแฝงของทุก ๆ กิจกรรมว่ามีคุณลักษณะของคุณธรรมตัวใดตัวหนึ่งหรือ หลายคุณธรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อใช้เป็นตัวหลักของค่านิยมแบบวัฒนธรรมชุมชน คือ วัฒนธรรมแห่งจิตใจ ส่วนเป้าหมายหลักจะมีหลายประเด็นและหลายระดับในประเพณีแต่ละชนิด ก็จะใช้เป็นตัววัดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ข้อมูลทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่คัดเลือกไว้เป็นตัวแบบในการศึกษาวิเคราะห์มีดังนี้คือ

1. ค่านิยมต่อการศึกษา
2. ค่านิยมต่อประเพณีการคลอดบุตร
3. ค่านิยมต่อประเพณีลอยกระทง
4. ค่านิยมต่อประเพณีสงกรานต์
5. ค่านิยมต่อประเพณีการเทศมหาชาติ
6. ค่านิยมต่อประเพณีใส่บาตร ฟังพุทธ
7. ค่านิยมต่อประเพณีทอดกฐิน
8. ค่านิยมต่อประเพณีตานตุง
9. ค่านิยมต่อประเพณีบูชาเสาอินทขิล
10. ค่านิยมต่อประเพณีสลากภัตต์ (ตานก๋วยสลาก)
11. ค่านิยมต่อประเพณีการไหว้พระธาตุปีเกิด
12. ค่านิยมต่อประเพณีการขึ้นท้าวทั้งสี่
13. ค่านิยมต่อการถือผีปู่ย่า
14. ค่านิยมต่อการบูชาผีปู่แสะย่าแสะ
15. ค่านิยมต่อการบูชาฝึชุนน้ำ (ฝึฝาย)
16. ค่านิยมต่อการเลี้ยงผี
17. ค่านิยมต่อการเอามือ
18. ค่านิยมต่อภษิตในชีวิตประจำวัน

รายละเอียดของการวิเคราะห์แบบสอบถามตามประเพณี 18 ประการ และภษิต
พื้นบ้านล้านนาไทยมีดังจะกล่าวต่อไป

ค่านิยมต่อการศึกษา

ตารางที่ 1 ถ้าท่านเลือกศึกษาได้ ท่านอยากศึกษาในระดับใด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ประถมศึกษา	—	—	15	15
ข. มัธยมศึกษา	—	—	5	5
ค. อนุปริญญา	2	2	1	1
ง. ปริญญาตรี	18	18	35	35
จ. สูงกว่าปริญญาตรี	81	81	45	45
	100	100	100	100

ค่านิยมในการเลือกระดับการศึกษา ทั้งระดับอุดมศึกษาและต่ำกว่าอุดมศึกษา ต้องการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี เหตุผลของผู้มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาตอบว่า เพราะจะทำให้มีหน้ามีตาได้เปรียบในการหางานทำ บางคนเห็นว่าจะได้มีสติปัญญาเพิ่มขึ้นและมีโอกาสช่วยเหลือสังคมได้มากขึ้น

ส่วนผู้มีการศึกษาด้านต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมีความเห็นว่า เรียนระดับปริญญาตรีหางานยาก จึงควรเรียนสูงกว่านี้ และมีเงินเดือนสูง ๆ การศึกษาสูงเป็นโอกาสให้มีความรู้ดี ก็จะเป็นโอกาสให้ได้งานดี ก็จะเป็นโอกาสให้ได้งานดีและเงินเดือนสูงตามมา

โดยสรุปการต้องการมีความรู้สูงเพื่อประกอบอาชีพ และการได้รับเงินตอบแทนสูง

ตารางที่ 2 ท่านคิดว่าการเข้าศึกษาในสถานศึกษาในปัจจุบันทำให้เป็นคนอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มีสติปัญญามาก	25	25	14	14
ข. เป็นคนดีมาก	2	2	4	4
ค. เป็นคนดีและมีสติปัญญา	58	58	74	74
ง. เป็นคนดีด้วยมีคุณธรรมและด้วย สติปัญญาในการทำมาหากิน	15	15	8	8
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการศึกษากลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มคือ ระดับอุดมศึกษาและต่ำกว่าอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ยังมองเห็นว่า การศึกษาทำให้เป็นคนดีและมีสติปัญญา และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีความคาดหวังในระดับสูงกว่า ส่วนค่านิยมที่ว่า การศึกษาทำให้คนเป็นคนมีสติปัญญาอย่างเดียวไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นคนดี กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีมากกว่าคือ 25 % ส่วนระดับต่ำกว่าอุดมศึกษามีเพียง 4 % แสดงว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีความคาดหวังว่า การศึกษาทำให้คนเป็นคนดีและมีสติปัญญามากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา

ตารางที่ 3 ท่านต้องการให้คนที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูงเกินมหาวิทยาลัย ประสิทธิภาพ
 ประสิทธิภาพโท ประสิทธิภาพเอก มีคุณลักษณะเป็นอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มีความเป็นนักปราชญ์	2	2	3	3
ข. มีคุณธรรม	18	18	23	23
ค. เป็นนักปราชญ์และมีคุณธรรม	81	81	74	74
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อเป้าหมายของการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายทั้งสองระดับมีความต้องการให้ผู้มีการศึกษาสูง มีความเป็นนักปราชญ์และมีคุณธรรม ในระดับรองลงไป ค่านิยมของกลุ่มระดับต่ำกว่าอุดมศึกษามีความคาดหมายว่าผู้มีการศึกษาสูงจะมีคุณธรรม มากกว่าความหมายของกลุ่มอุดมศึกษาถึง 6 %

ตารางที่ 4 ท่านมีความเห็นกับคำกล่าวนี้ว่าอย่างไร ทุกวันนี้คนยังเรียนสูงยิ่งเห็นแก่ตัว

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เห็นด้วยอย่างยิ่ง	39	39	28	28
ข. เห็นด้วยปานกลาง	44	44	36	36
ค. เฉย ๆ	11	11	10	10
ง. ไม่เห็นด้วย	5	5	19	19
จ. ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	1	7	7
	100	100	100	100

ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นเหมือนกันว่า คือ "เห็นด้วยปานกลาง" ว่า คนยังเรียนสูงยิ่งเห็นแก่ตัว

ตารางที่ 5 เป้าหมายในการศึกษาของท่านคือข้อใด ให้เลือกเพียงข้อเดียว

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มีความรู้	10	10	40	40
ข. มีงานทำ	73	73	30	30
ค. เป็นคนดี	4	4	25	25
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อเป้าหมายในการศึกษาส่วนตัวผลขัดแย้งกันกล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมต่อการศึกษาเพื่อการมีงานทำ แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีค่านิยมต่อการศึกษาเพื่อการมีความรู้มากกว่ามีงานทำ ส่วนการศึกษาที่มีผลต่อการเป็นคนดีเป็นความคาดหวังต่ำสุดของทั้งสองกลุ่ม

ตารางที่ 6 ท่านมีทัศนคติอย่างไรต่อผู้ที่จบเป็นพระแล้วศึกษาวิชาการตามระบบของการศึกษา
ในปัจจุบัน

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ดี เพราะศึกษาทั้งทางโลก และทางธรรม	74	74	84	84
ข. ไม่ดี เพราะถ้าเรียนทั้งสองอย่าง ทำให้มีความรู้ทางโลกทางธรรมไม่เต็มที่	18	18	11	11
ค. อื่น ๆ	8	8	16	16
	100	100	100	100

ค่านิยมที่มีต่อพระที่ศึกษาตามระบบการศึกษาทั้งสองกลุ่มเห็นว่า เป็นการดีเพราะได้
ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

ค่านิยมต่อประเพณีการคลอดบุตร

ตารางที่ 7 ในครอบครัวของท่าน มารดาจะคลอดบุตรริดา ๗ ที่ใด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ที่บ้านโดยใช้หมอดำแย	48	48	14	14
ข. โรงพยาบาล	52	52	82	82
อื่น ๆ (ไม่ตอบ)	-	-	4	4
	100	100	100	100

ค่านิยมต้องการคลอดบุตร คนทั้งสองกลุ่มค่านิยมในครอบครัวของคนทั้งสองกลุ่ม
การคลอดบุตรที่โรงพยาบาล มากกว่าคลอดกับหมอดำแย

ตารางที่ 8 ในกรณีที่มีการคลอดอย่างเร่งด่วน ท่านทำอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ตามหมอดำแยมมาทำคลอด	10	10	14	14
ข. ให้ญาติผู้ใหญ่ทำคลอด	8	8	5	5
ค. รับนำส่งโรงพยาบาล	87	87	72	72
อื่น ๆ (ไม่ตอบ)	9	9	-	-
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการคลอดบุตรอย่างเร่งด่วน ทั้งสองกลุ่มจะรับนำส่งโรงพยาบาล แสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อมั่นต่อการแพทย์สมัยใหม่

ตารางที่ 9 ในกรณีที่หญิงคลอดลูกที่โรงพยาบาล เมื่อกลับถึงบ้านจะปฏิบัติตนเองอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. อยู่เดือน ไม่ต้องกินยา	3	3	8	8
ข. กินยาตามแพทย์สั่ง และอยู่เดือน	82	82	90	90
ค. กินยาตามแพทย์สั่ง ไม่อยู่เดือน	13	13	2	2
อื่น ๆ (ไม่ตอบ)	2	2	-	-
	100	100	100	100

คำนิยามต่อการปฏิบัติตนภายหลังการคลอดบุตร ปรากฏว่าคนทั้งสองกลุ่มเลือกปฏิบัติทั้ง
 เจือใจแบบโบราณ และการแพทย์แผนปัจจุบันประกอบกัน หมายความว่าในเรื่องความปลอดภัย
 เขาจะยอมรับทุกวิธีที่จะช่วยให้มั่นใจได้ทั้งแผนโบราณและการแพทย์สมัยใหม่

ตารางที่ 10 หญิงที่อยู่เดือนปัจจุบันจะรับประทานอะไรบ้าง

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ข้าวเหนียวจี่ไฟกับเกลือ	6	6	11	11
ข. รับประทานอาหารให้ครบทุกหมู่	77	77	71	71
ค. รับประทานอาหารตามปกติ	17	17	18	18
	100	100	100	100

ค่านิยมของหญิงที่อยู่เดือนจะเปลี่ยนแปลงการรับประทานอาหาร จะรับประทานแบบสมัยใหม่ทั้งสองกลุ่ม คือรับประทานอาหารให้ครบหมู่

ตารางที่ 11 ปัจจุบันนี้เคยได้ยินผู้หญิงอยู่เดือนที่รับประทานอาหารแสลงแล้วผิดเดือนหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	59	59	67	6
ข. ไม่เคย	41	41	33	33
	100	100	100	100

ถึงแม้ว่าจะมีค่านิยมต่อการรับประทานอาหารแบบแพทย์สมัยใหม่ แต่ค่านิยมเรื่องรับประทานอาหารแสลง ฝ่ายที่เรียกว่าผิดเดือนจะมีมากกว่าคนที่ตอบว่าไม่เคย และในกลุ่มต่ำกว่าระดับอุดมศึกษามีมากกว่าระดับอุดมศึกษา ในกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาค่านิยมยังมีลักษณะเป็นความเชื่อมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา แต่ทั้งสองกลุ่มก็ยังคงมีค่านิยมที่มีลักษณะความเชื่อ

ตารางที่ 12 เมื่อคลอดทารกแล้ว จะให้ทารกนอนอย่างไร (ซึ่งสมัยก่อนห่อตัวนอนในกระด้ง)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. นอนกระด้ง	3	3	20	20
ข. นอนเบาะ	71	71	64	64
ค. นอนเปล	20	20	16	16
อื่น ๆ	6	6	-	-
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการเลี้ยงทารกคนทั้งสองกลุ่มเปลี่ยนแปลงการเลี้ยงบุตรแบบสมัยใหม่คือ ให้นอนเบาะ ที่รองลงไปคือการนอนเปล การนอนกระด้งแบบดั้งเดิมกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาปฏิบัติเป็นอันดับสอง

ค่านิยมต่อประเพณีลอยกระทง

ตารางที่ 13 ท่านร่วมกิจกรรมใดบ้างในประเพณีลอยกระทง (เลือกได้หลายข้อ)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ทำซุ้มประตูกแต่งตามประทีปโคมไฟ	53	53	65	65
ข. ทำกระทง	55	55	42	42
ค. ไปวัด	56	56	58	58
ง. ไปดูแห่กระทงและลอยกระทง	75	75	47	47
จ. ปลอ่ยโคมลอย โคมไฟ	23	23	34	34
อื่น ๆ	2	2	4	4
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการร่วมกิจกรรมลอยกระทง พบความแตกต่างกันว่ากลุ่มอุดมศึกษานิยมไปร่วมกิจกรรมที่สนุกสนานคือดูแห่ลอยกระทง ลำดับที่ 2 คือกิจกรรมที่เตรียมตัวเพื่อความสนุกสนาน กิจกรรมลำดับที่ 3 คือการทำซุ้มประตูกแต่ง

ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษานิยมสูงสุดคือการทำซุ้มประตูกแต่งประทีปโคมไฟ เป็นกิจกรรมเพื่อตกแต่งบ้านในการบูชา ลำดับสองได้แก่การทำบุญทางศาสนาคือไปวัด กลุ่มนี้มีค่านิยมเป็นลักษณะความเชื่อมากกว่ากลุ่มแรก

ตารางที่ 14 ท่านคิดว่าชาวบ้านปล่อยโคลนลอยเพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ปล่อยเพราะห้ปล่อยนาม	43	48	63	63
ข. ทำตามประเพณี	50	50	45	14
ค. ทำเพราะความสนุกสนาน อื่น ๆ	21	21	4	4

ค่านิยมต่อการปล่อยโคลนลอยทั้งสองกลุ่มมีลักษณะขัดแย้งกัน กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมที่ปฏิบัติเพราะทำตามประเพณีมากกว่า เป็นความสำคัญของเป้าหมาย แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเป็นความสำคัญที่เป้าหมายของประเพณีคือการปล่อยเคราะห์ปล่อยนามมากกว่าประเพณีปฏิบัติตามประเพณี หมายถึงว่ากลุ่มที่เรียนหนังสือสูงกว่าขาดความเข้าใจเป้าหมายของประเพณีนี้

ตารางที่ 15 ลอยกระทงของชาวเชียงใหม่ทำเพื่ออะไร (ตอบได้หลายข้อ)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. สะเดาะเคราะห์	58	58	25	25
ข. ส่งความระลึกถึงพี่น้องยังเมืองหลวง	1	1	4	4
ค. แสดงความกตัญญูต่อแม่น้ำลำคลอง	33	33	22	22
ง. เพื่อคนจะได้มาเที่ยวเชียงใหม่	20	20	3	3
จ. เพื่อความสนุกสนาน อื่น ๆ	28	28	3	3

ค่านิยมต่อจุดมุ่งหมายของการลอยกระทงของชาวเชียงใหม่ ของคนทั้งระดับอุดมศึกษา และต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา ต้องการกระทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ ลำดับที่สองเพื่อแสดงความกตัญญูต่อแม่น้ำลำคลอง และคำตอบของกลุ่มอุดมศึกษาในแง่เป้าหมายเพื่อความสนุกสนานมีมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา อย่างไรก็ตามทั้งสองกลุ่มต่างก็มีค่านิยมความเชื่อ

ตารางที่ 16 ท่านไปร่วมลอยกระทงเพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. สะเดาะเคราะห์	34	34	95	49
ข. แสดงความกตัญญูต่อแม่น้ำลำคลอง	17	17	23	23
ค. เพื่อความสนุกสนาน	51	51	13	13
ง. ทำตามประเพณี	42	42	50	50
อื่น ๆ			6	6

ค่านิยมส่วนตัวของกลุ่มอุดมศึกษาต่อเป้าหมายของการไปลอยกระทงเพื่อความสนุกสนานเป็นอันดับหนึ่ง ทำตามประเพณีเป็นอันดับสอง และทำเพราะความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์เป็นอันดับสาม

ส่วนค่านิยมของกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา ทำตามประเพณีเป็นอันดับหนึ่ง ทำเพราะความเชื่อเป็นอันดับสอง ทำเพื่อแสดงความกตัญญูต่อแม่น้ำเป็นอันดับสาม

สรุปความได้ว่าชาวเชียงใหม่ระดับอุดมศึกษาร่วมลอยกระทงด้วยเป้าหมายของความสนุกสนานเป็นหลัก ส่วนคนที่อยู่ในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษายังความเชื่อต่อการบูชาธรรมชาติมากกว่า แต่ความเชื่อก็ย่อมคลายลงไปบ้างแล้ว

ค่านิยมต่อประเพณีสงกรานต์

ตารางที่ 16 ท่านไปร่วมประเพณีสงกรานต์ในกิจกรรมใดบ้าง ในปีที่ผ่านมา

	ลำดับที่	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา		ลำดับ
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ก. ไปดูขบวนแห่พระพุทธรูปและ สร้างน้ำพระ	4	54	54	55	55	4
ข. ไปดูขบวนแห่นางสงกรานต์	5	48	48	27	27	7
ค. ก่อเจดีย์ทราย	6	43	43	61	61	3
ง. ปล่อยตกล่อยปลา	7	15	15	49	49	5
จ. เล่นสาดน้ำ	1	76	76	30	30	6
ฉ. รดน้ำ ดำหัว	2	72	72	66	66	2
ช. ไปวัดตอนเช้า	3	64	64	83	83	1

ค่านิยมต่อการไปร่วมประเพณีสงกรานต์ระหว่างสองกลุ่มนี้ตรงกันข้ามกัน กล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษามีความนิยมไปร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับความสนุกสนานเป็นอันดับหนึ่งคือการเล่นสาดน้ำ ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษานิยมไปร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำบุญคือการไปวัดตอนเช้า ส่วนค่านิยมต่อกิจกรรมการรดน้ำดำหัวนั้นสอดคล้องกันทั้งสองกลุ่มเลือกเป็นอันดับ 2

จากสถิตินี้ได้ข้อสรุปว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาให้ความสำคัญต่อการทำบุญมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา ทั้งนี้อาจจะตีความได้เป็น 2 นัย คือกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีความเชื่อเรื่องกิจกรรมที่ก่อให้เกิดบุญประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งบทบาทหน้าที่ในครอบครัวอยู่ในฐานะที่จะต้องเตรียมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้อาจจะเป็นเรื่องของการแบ่งงานตามอายุและบทบาท เช่น บทบาทของการเป็นผู้สูงอายุและพ่อบ้านแม่บ้าน

ส่วนผู้อยู่ในระดับอุดมศึกษานั้นโดยวัยเป็นกลุ่มหนุ่มสาวของสังคม โดยบทบาทหน้าที่ของงานประเพณีก็มักจะ เป็นองค์ประกอบในส่วนของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความสนุกสนานรื่นเริง

ในประเด็นของค่านิยมเรื่องการรดน้ำดำหัวของคนทั้งสองกลุ่ม สะท้อนถึงความเข้มข้นของการขัดเกลาทางสังคมในเรื่องอุดมการณ์ของความกตัญญูทดแทน

ตารางที่ 18 ท่านไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในข้อ 17 เพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ได้บุญกุศล	60	60	66	66
ข. สนุกสนาน	57	57	22	22
ค. ทำตามประเพณี	52	52	52	52
อื่น ๆ			6	6

ค่านิยมต่อการไปร่วมประเพณีสงกรานต์ของทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน
 คือเป็นเรื่องการได้บุญกุศล ส่วนคำตอบที่สะท้อนค่านิยมลำดับ 1 กลับตรงกันข้ามกัน และ
 น่าสังเกต กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษาตอบว่าทำตามประเพณีโดยไม่ได้ใส่ใจถึงเหตุผล กลุ่มอุดมศึกษา
 ไปร่วมเพราะความสนุกสนาน คำตอบนี้สอดคล้องกับข้อ 17

ตารางที่ 19 ถ้าท่านก่อเจตีย์ทราย ท่านก่อเพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. สนุกสนาน	22	23	6	6
ข. ได้อานิสงส์	39	39	69	69
ค. ทำตามประเพณี	41	41	40	40

ค่านิยมต่อการไปก่อเจตีย์ทราย กลุ่มอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไปร่วมด้วยค่านิยมว่าทำตามประเพณี ส่วนที่คิดว่าไปเพราะสนุกสนานตอบเป็นอันดับสุดท้าย ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาไปร่วมเพราะค่านิยมต่อความเชื่อเรื่องอานิสงส์และ ลำดับ 2 ทำตามประเพณี

สรุป กลุ่มอุดมศึกษามีความเชื่อเรื่องอานิสงส์น้อยลง แต่ก็ยินดีที่จะทำเพราะเป็นประเพณี แต่ตามตัวเลขที่บ่งชี้การไปร่วมของกลุ่มอุดมศึกษามีน้อยกว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา แสดงว่าประเพณีมีแนวโน้มที่จะลดลงเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่ากลุ่มเด็ก คือกลุ่มอุดมศึกษามองเห็นคุณค่า หรืออุดมศึกษาที่จะตอบสนองความต้องการของตนได้ไม่ว่าทางนามธรรม (ความเชื่อ) หรือรูปธรรม ความสนุกสนาน ประเพณีจึงจะคงอยู่ในระดับเดิมได้

ตารางที่ 20 ท่านเปลี่ยนกบฏปลาเพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. สนุกสนาน	20	10	15	15
ข. ทำตามประเพณี	37	37	57	57
ค. อายากอายุยืน	25	25	19	19
อื่น ๆ	8	8	9	9

ค่านิยมต่อการไปเปลี่ยนกบฏปลา คนทั้ง 2 กลุ่มมีค่านิยมที่ปฏิบัติตามประเพณีเหมือนกัน นอกจากนั้นยังปรากฏว่าทำตามความเชื่อเรื่องอายุยืนเป็นลำดับที่ 2 ปรากฏว่าคนทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมตรงกันคือที่เป็นความเชื่อ

ส่วนคำตอบอื่น ๆ เช่นต้องการทำงานแก้สัตว์ เชื่อว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ บางคนทำตามคำแนะนำของบิดามารดา

ตารางที่ 21 ท่านรดน้ำคำหัวเพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ทำตามประเพณี	28	28	25	25
ข. สนุกสนาน	6	6	4	4
ค. เพื่อแสดงความกตัญญู	82	82	76	76
อื่น ๆ	8	8	9	9

ค่านิยมต่อการโปรดนํ้าคำหัว ทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมต่อความกตัญญูและตอบด้วยเหตุผลนี้ สูงถึง 82 % และ 76 % และลำดับที่ 2 คือ ทำตามประเพณี สะท้อนให้เห็นว่าระบบการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในเรื่องความกตัญญูทเวทีที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมของชาวล้านนา

ค่านิยมต่อการพึ่งเทศน์มหาชาติ

ตารางที่ 22 การตั้งธรรมหลวงปัจจุบันนี้เจ้าของกัณฑ์เทศน์ได้คัมภีร์ที่เทศน์มาจากไหน

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. จารขึ้นใหม่เพื่อถวายพระ	14	14	28	28
ข. เอาของเก่ามาเทศน์	60	60	73	73
อื่น ๆ	6	6	3	3

ค่านิยมต่อการถวายคัมภีร์ในการเทศน์ในปัจจุบันนี้ไม่นิยมแล้ว แต่พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้คัมภีร์เก่ามาเทศน์เอง

ตารางที่ 23 ถ้าใครได้ฟังเทศน์มหาชาติครบทั้ง 13 กัณฑ์ในวันเดียวกันท่านเชื่ออย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ตายแล้วได้พบพระศรีอารีย์เมตไตรย	34	34	20	20
ข. จะเพิ่มบารมีในการทำทาน	27	27	48	48
ค. ชาติหน้าจะได้ร่ำรวยและมีความสุข อื่น ๆ	6 27	6 27	6 26	6 26

อันสืบเนื่องจากการฟังเทศน์มหาชาติ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอุดมศึกษากับกลุ่มที่ศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษาพบมีความแตกต่างกันคือ กลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมว่าการฟังเทศน์มหาชาติ ได้อานิสงส์ว่าเมื่อตายไปแล้วได้พบพระศรีอารีย์เมตไตรย

ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีความเชื่อว่าจะเป็นการเพิ่มบารมีในการทำทาน 48 %

ตารางที่ 24 ท่านเคยฟังเทศน์มหาชาติหรือไม่ (ถ้าไม่เคยให้ตอบข้อ 26)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	44	44	71	71
ข. ไม่เคย	31	31	22	22
ไม่ตอบ	25	25	7	7

กลุ่มคนที่มีการศึกษาด้านต่ำกว่าอุดมศึกษาเคยฟังเทศน์มหาชาติมากกว่าคือ 71 % ส่วน
 กลุ่มอุดมศึกษาเคย 44 %
 ทั้งสองกลุ่มยังมีค่านิยมต่อการฟังเทศน์มหาชาติ

ตารางที่ 25 ถ้าเคย ทำนพังครบ 13 กัดในวันเดียวกันหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	8	8	28	28
ข. ไม่เคย	67	67	54	54
ไม่ตอบ	25	25	18	18
	100	100	100	100

ทั้งสองกลุ่มต่างก็ไม่ไปร่วมประเพณีนครขบวนการ คำนิยมเรื่องการพึ่งเทศน์
มหาชาติครบ 13 กัด หย่อนคลายลงไปแล้ว

ตารางที่ 26 ท่านเคยได้ยินคนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้านไปฟังเทศน์มหาชาติแล้วติดใจกัณฑ์ใด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มัทธิ	18	18	40	40
2. กุมาร	9	9	37	37
3. เทพกัณฑ์	5	5	6	6
4. ชูชก	13	13	6	6
5. ทานกัณฑ์	3	3	2	2
6. มหาราช			2	2
7. จุลพล			4	4
8. นครกัณฑ์			1	1
9. ฉกษัตริย์			1	1
10. ไม่ตอบ			23	23
	48	48		

ความนิยมต่อการฟังเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์นั้น เรียงลำดับดังนี้ กลุ่มอุดมศึกษา นิยมฟังกัณฑ์มัทธิอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ กัณฑ์ชูชก ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษานิยมกัณฑ์มัทธิ อันดับหนึ่งเช่นเดียวกัน แต่กัณฑ์ที่นิยมรองลงมาคือกัณฑ์กุมาร ที่ชอบเพราะเป็นบทเสร์ว้าโศกกลิ้งกึ่งกินใจ และชี้ให้เห็นความดีของพระมัทธิ พระเวสสันดร และมองเห็นความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบิดาจาก กัณฑ์มัทธิ

ตารางที่ 27 ท่านเห็นด้วยตามข้อ (26) หรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เห็นด้วย	40	40	65	68
ข. ไม่เห็นด้วย	10	10	5	5
ไม่ตอบ	50	50	27	27
	100	100	100	100

ผู้มีการศึกษาระดับอุดมศึกษามีความเห็น 40 % และระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาเห็นด้วย 68 % คือได้มองเห็นความกตัญญูคเวทิจของลูก และเกิดอารมณ์คล้ายตามอารมณ์ของตัวเอง เช่น ความรัก ความอาลัย ความสงสารในก้นก้นหัตริ

อาจจะกล่าวได้ว่าค่านิยมกตัญญูคเวทิจเป็นลักษณะประจำกลุ่มของคนล้านนา

ค่านิยมต่อการดักบาตรพระอุปคุต (ดักบาตรเพ็ญพุธ)

ตารางที่ 28 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญดักบาตรในวันเพ็ญพุธ (เบ็ญบุช อย่างเป็นทางการ

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคยดักบาตร	38	38	72	72
ข. เคยดูคนดักบาตร	3	3	8	8
ค. เคยได้ยืม	17	17	15	15
ง. ไม่เคยเห็น	10	10	5	5
จ. ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยืม	26	26	-	-
	100	100	100	100

คนทั้งสองกลุ่มเคยดักบาตร แต่กลุ่มคนได้รับการศึกษาอุดมศึกษามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงคือทำน้อยลงเกือบ 100 %

ตารางที่ 29 ตามประเพณีที่เล่ากันมา (ถ้ารู้จัก) การทำเป็นเบ็งบูช หรือการทำบุญเพ็งพุทธ
ให้อานิสงส์อย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ตักบาตรให้กับพระอุปคุตที่ปลอมเป็น เพชรน้อย	9	9	23	23
ข. ได้บุญเมื่อเกิดชาติหน้า	12	12	14	14
ค. เป็นศิริมงคล ร่ำรวยอย่างรวดเร็วและ ปลอดภัย	8	8	16	16
ง. ทำบุญแล้วสบายใจได้กุศลในชาติหน้า	23	23	39	39
จ. ทำไปตามประเพณี	3	3	24	24
ฉ. ไม่ทราบ	38	38	4	4
	7	7	2	2
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการตักบาตร เบ็งบูช มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับข้อ 8 กล่าวคือ
กลุ่มคนต่ำกว่าอุดมศึกษาถึงแม้จะเคยปฏิบัติ แต่ก็รู้ความหมายของประเพณีน้อยลง ส่วนคนที่ได้รับ
การศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบ

ตารางที่ 30 ในปัจจุบันนี้ถ้ามีงานปอยหลวงคามวัด ท่านเคยเห็นทางวัดตั้งหออุทิศหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	26	26	72	72
ข. ไม่เคย	55	55	25	25
ไม่ตอบ	16	16	3	3
	100	100	100	100

กลุ่มอุดมศึกษา เปลี่ยนแปลงค่านิยมต่อการรับรู้ประเพณีการตั้งหออุทิศ ส่วนกลุ่มต่ำกว่า
อุดมศึกษายังคงรับรู้ได้ถึง 72 %

ตารางที่ 31 ท่านเคยศึกษารีวิวหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	36	36	81	81
ข. ไม่เคย	49	49	16	16
ไม่ตอบ	12	12	3	3
	100	100	100	100

จำคำถามเชิงพฤติกรรมปรากฏว่ากลุ่มอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยศึกษามี 49 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาส่วนใหญ่ เคยศึกษามีถึง 81 %

สอดคล้องกับตารางที่ 30 ประเด็นเกี่ยวกับพระอุปคุตน์วันนี้จะมีการเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 32 ท่านเชื่ออำนาจของพระอุปคุตว่ามีความศักดิ์สิทธิ์อย่างไร

	อุปคุตศึกษา		ต่ำกว่าอุปคุตศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ไม่ทราบแน่ชัด แต่คิดว่าทำตามประเพณีก็ต่องดี	35	35	41	41
ข. ไม่เคยทราบมาก่อน	43	43	14	14
ค. คลับันดาลให้เกิดความเป็นสิริมงคล	10	10	38	38
อื่น ๆ	2	2	7	7
	100	100	100	100

ค่านิยมที่มีต่ออำนาจของพระอุปคุตปรากฏว่า กลุ่มต่ำกว่าอุปคุตศึกษายังคงปฏิบัติตามประเพณี ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุปคุตศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยทราบมาก่อน

ค่านิยมต่อประเพณีทอดกฐิน

ตารางที่ 33 ท่านเคยไปร่วมกิจกรรมในการทอดกฐินกิจกรรมใดบ้าง

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. จัดตกแต่งต้นกฐิน	30	30	48	48
ข. ร่วมขบวนแห่ต้นกฐินไปวัด	70	70	58	58
ค. ร่วมบริจาคเงินและเข้าของ	65	65	74	74
อื่น ๆ	18	18	2	2
	100	100	100	100

เกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมในการทอดกฐินปรากฏว่า กลุ่มอุดมศึกษา คนส่วนใหญ่ จะไปร่วมขบวนแห่ต้นกฐินไปวัดคือ 70 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาคนส่วนใหญ่จะ ไปร่วม บริจาคเงินทองและเข้าของคือ 74 %

ทั้งกลุ่มยังไม่ร่วมประเพณีทอดกฐินในระดับสูง ทั้งการทำทานและการร่วมพิธีกรรม

ตารางที่ 34 ในปัจจุบันนี้ท่านคิดว่าท่านได้รับของกรณีมากไปหรือน้อยไป

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มากไป	40	40	38	38
ข. น้อยไป	25	25	18	18
ค. ไม่ได้สังเกต	28	28	41	41
	100	100	100	100

จากค่านิยมเกี่ยวกับการแจกของกรณี คนส่วนใหญ่ของกลุ่มที่เห็นว่าแต่ละปีได้รับของกรณีมากเกินไป คือกลุ่มอุดมศึกษา 41 % ส่วนคนส่วนใหญ่ของกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษานั้นตอบว่าไม่ได้สังเกต 41 % แต่ลำดับที่สองก็มองเห็นว่าได้รับของกรณีมากเกินไป 38 %

ตารางที่ 35 ท่านใส่ของร่วมทำบุญทอดกฐินทุก ๆ ของที่ท่านได้รับหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ใส่ทุกของ	56	56	75	75
ข. ใส่บ้างไม่ใส่บ้าง	38	38	22	22
ค. ไม่ได้ใส่เลย	6	6	3	3
	100	100	100	100

ของกฐินที่ได้รับมานั้นปรากฏว่า คนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มจะใส่เงินทุกของคือ กลุ่มอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ 56 % และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 75 % ที่ใส่ของทุกของ

ตารางที่ 36 ระหว่างการบอกบุญด้วยปากเปล่า กับการแจกของgratisทำเน้ก็จะทำบุญร่วมกับ
เจ้าภาพที่บอกบุญวิธีใดมากกว่ากัน

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. บอกของ	50	50	38	38
ข. บอกบุญด้วยปากเปล่า	50	50	62	62
	100	100	100	100

ระหว่างการบอกบุญกรฐินด้วยการแจกของ และบอกบุญด้วยปากเปล่า ปรากฏว่า
กลุ่มอุดมศึกษานิยมทั้งสองแบบคือร ร่วมทำบุญใส่ซอง 50 % และนิยมทำบุญด้วยการบอกปากเปล่า
50 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษานั้นนิยมการทำบุญด้วยปากเปล่มากกว่าการแจกของกรฐิน คือ
62 % ต่อ 38 %

ตารางที่ 37 ระหว่างเจ้าภาพพหุคณฐินที่ท่านรู้จักกับเจ้าภาพที่ท่านไม่รู้จักท่านจะทำบุญ
กับใครมากกว่ากัน

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. คนรู้จัก	50	50	40	40
ข. คนไม่รู้จัก	1	1	1	1
ค. เท่า ๆ กัน	26	26	39	39
ง. แล้วแต่สะดวก	23	23	20	20
	100	100	100	100

ระหว่างเจ้าภาพพหุคณฐินที่เขารู้จักกับองค์พหุคณฐินที่เขาไม่รู้จัก คนทั้งสองกลุ่มนิยมทำบุญ
ร่วมกับคนที่รู้จักมากกว่า คือ กลุ่มอุดมศึกษา 50 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 40 %

ตารางที่ 38 ท่านคิดว่าทำบุญทอดกฐินได้อานิสงส์อย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. แสดงว่ามีบุญบารมีมาก	14	14	32	32
ข. ชาติหน้าจะมีกินมีใช้	53	53	48	48
ค. อื่น ๆ	33	33	20	20
	100	100	100	100

เกี่ยวกับอานิสงส์ของการทำบุญทั้งสองกลุ่มเชื่อว่าชาติหน้าจะมีกินมีใช้ (ร่ำรวย)
 อุดมศึกษา กับต่ำกว่าอุดมศึกษา 53 % กับ 48 %
 คำนิยมต่อการทอดกฐินแสดงว่าทั้งสองกลุ่มต้องการสร้างบารมีไว้ชาติหน้า

ตารางที่ 39 ในสังคมปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูง ประชาชนดูเหมือนอยากจนลง ท่านคิดว่า
 ประเพณีการทอดกฐินมีประโยชน์หรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มีประโยชน์	92	92	95	95
ข. ไม่มีประโยชน์	8	8	5	5
	100	100	100	100

ถึงแม้จะตั้งประเด็นว่า ความยากจนจะมีผลกระทบต่อการทำบุญทอดกฐิน คำตอบ
 ปรากฏว่าความยากจนไม่มีผลกระทบต่อค่านิยมการทำบุญ กล่าวคือ คนทั้งสองกลุ่มมองเห็นว่า การ
 ทำบุญทอดกฐินสูงถึงมากกว่า 90 % คือ กลุ่มอุดมศึกษา 92 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 95 %

ตารางที่ 40 ปีที่แล้ว (2529) ท่านไปร่วมกิจกรรมทอดกฐินในกิจกรรมใดบ้าง

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. แห่งถิ่น	20	20	17	17
ข. บริจาคทรัพย์	64	64	81	81
ค. ไม่รวมเลย	20	20	7	7
ง. ถ้าร่วมประมาณ.....คน				
1 - 3	10	10	6	6
4 - 7	-	-	8	8
8 - 10	1	1	9	9
11 ขึ้นไป	4	4	10	10
	100	100	100	100

ในปี พ.ศ. 2529 การสำรวจความนิยมการร่วมกิจกรรมการทอดกฐินปรากฏว่า
 คนทั้งสองกลุ่ม ให้ค่านิยมต่อการบริจาคทรัพย์มากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ คือกลุ่มอุดมศึกษา และต่ำกว่า
 อุดมศึกษา อยู่ในระดับ 64 % และ 81 %

ค่านิยมต่อประเพณีเจ้าอินทจีน

ตารางที่ 41 ท่านเคยเห็น เคยได้ยินเรื่องเล่าเกี่ยวกับพิธีเจ้าอินทจีนว่า เขาประกอบพิธีอะไรบ้าง

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ตักบาตรดอกไม้	20	20	17	17
ข. ครูขอพาลูกศิษย์มาขอขมาวิญญูณ- บรรพบุรุษ	5	5	3	3
ค. นำอาหารมาบูชาเป็นเครื่องเซ่นสังเว- เทพยดาอารักษ์	17	17	10	10
ง. เชิญเจ้านายลงทรง เพื่อถามถึงดวง- ชะตาเมือง	13	13	4	4
อื่น ๆ	15	15	4	4
	100	100	100	100

ค่านิยมที่มีต่อกิจกรรมการบูชาเจ้าอินทจีน คนส่วนใหญ่ของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม
รับรู้กิจกรรมเด่นตรงกันคือ เป็นประเพณีการตักบาตรดอกไม้ โดยมีจำนวนสูงสุดดังนี้ คือ
กลุ่มอุดมศึกษา และต่ำกว่าอุดมศึกษา 50 % และ 73 % ตามลำดับ เป้าหมายต่อไปนี้ได้รับ
การรับรู้คือการเซ่นสังเวเทพยดาอารักษ์

ตารางที่ 42 ตามตำนานว่าเสาอินทขิลเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่รวมวิญญาณของชาวเมืองและบรรพบุรุษในอดีต ท่านเชื่ออย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เป็นจริง	31	31	66	66
ข. เป็นอุบายของคนโบราณเพื่อจะให้คนมี สิ่งยึดเหนี่ยว อื่น ๆ ระบุ.....	69	69	34	34
	100	100	100	100

จากความเชื่อที่ว่าเสาอินทขิลเป็นที่รวมวิญญาณของชาวเมือง และวีรบุรุษในอดีต ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มมีความเข้าใจต่างกัน คือกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีความเชื่อว่าเป็นอุบายของคนโบราณที่จะสร้างเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษากลับมองเป็นส่วนใหญ่ ความเชื่อนี้เป็นจริง ซึ่งมีคนเชื่อถึง 66 %

ตารางที่ 43 การประกอบพิธีเข้าอินทขิล มีคุณค่าอย่างไรมากที่สุด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เพื่อความสามัคคี	23	23	20	20
ข. เพื่อให้บ้านเมืองรอดพ้นจากภัยพิบัติ	19	19	35	35
ค. คงไว้ซึ่งประเพณีดั้งเดิม	49	49	37	37
ง. เพื่อความสนุกสนาน	7	7	8	8
อื่น ๆ	2	2		
	100	100	100	100

จากการตรวจสอบค่านิยมเรื่องการทำบุญในพิธีทอดกฐิน จะเห็นได้ว่าชาวบ้านลิ้มเลียนเป้าหมายเก่า แต่เหตุที่ยังมีการสืบทอดประเพณีให้ปรากฏนั้น คำตอบส่วนใหญ่ของคนทั้งสองกลุ่ม เห็นว่าเป็นการประกอบพิธีเพื่อคงไว้ซึ่งประเพณีเดิม 49 % และ 37 % เมื่อตรวจสอบสถิติที่สูงอันดับสอง จะพบความแตกต่างคือ กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเชื่อว่า เพื่อเป้าหมายของการรอดพ้นจากภัยพิบัติ 35 % แต่คำตอบของกลุ่มอุดมศึกษาตอบสูงเป็นอันดับสองว่า เพื่อความสามัคคีจำนวน 23 %

ตารางที่ 44 ท่านเคยไปร่วมประเพณีอินทนิลหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	53	53	78	78
ข. ไม่เคย	45	45	20	20
อื่น ๆ	2	2	2	2
	100	100	100	100

เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีอินทนิล ปรากฏว่าคนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มเคยเข้าร่วม ตามสถิติดังนี้คือ กลุ่มอุดมศึกษา 53 % และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 78 %

ถ้าประมวลความคิดเชิงค่านิยมจากการมองเห็นคุณค่าในข้อ 43 ด้วย ก็จะสรุปความได้ว่า กลุ่มคนที่มีความรู้ต่ำกว่าอุดมศึกษามองเห็นคุณค่ามากในเรื่องปฏิบัติ

ค่านิยมต่อประเพณีตานกำวยสลาก

ตารางที่ 45 หัวหน้าหรือบิดามารดาหรือครอบครัวของท่านเคยไปตานกำวยสลากหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	87	87	95	95
ข. ไม่เคย	43	13	5	5
	100	100	100	100

ค่านิยมการไปร่วมประเพณีตานกำวยสลาก ปรากฏว่ากลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มและครอบครัวยังมีความนิยมอย่างสูงต่อการไปร่วมประเพณี กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษาไปร่วม 87 % และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาไปร่วม 95 %

ตารางที่ 46 ท่านเชื่ออันಿಸงส์ของการตานก้วยสลากว่อย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เป็นการอุทิศส่วนกุศลสำหรับตัวเองเมื่อ ล่วงลับไปแล้ว	45	45	40	40
ข. เป็นการทำทานโดยไม่เจาะจงถึงว่าได้ กุศลแรง	19	19	23	23
ค. เป็นการทำตามประเพณียอมเป็นสิ่งดี อื่น ๆ	30	30	28	28
	6	6	9	9
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อความเชื่อความเข้าใจต่ออันิสงส์ของการตานก้วยสลากนั้น มีค่าไม่ถึง 50 % แสดงว่าความเชื่อเรื่องอันิสงส์คลายความเชื่อถึลงไ้มาก กล่าวคือพวกที่เชื่อว่าเป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่ตนเองเมื่อล่วงลับไปแล้วในกลุ่มอุดมศึกษามี 45 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามี 40 % คำตอบลำดับที่สองคือเชื่อว่าการทำตามประเพณียอมเป็นสิ่งที่ดี

ตารางที่ 47 ท่านคิดว่าคนไปร่วมदानก๋วยสลากเพราะเหตุใด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ต้องการได้บุญ	68	68	85	85
ข. ต้องการสนุกสนาน	25	25	8	8
อื่น ๆ	7	7	7	7
	100	100	100	100

การไปร่วมทำบุญदानก๋วยสลาก คนส่วนใหญ่ยังมีค่านิยมต้องการไปทำบุญมากกว่าการไปเพราะความสนุกสนาน ผู้คนยังมีค่านิยมต่อการทำบุญเพื่อสร้างบารมี โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีการศึกษาด้านต่ำกว่าอุดมศึกษาสูงถึง 85 % ส่วนกลุ่มอุดมศึกษา 68 %

ตารางที่ 48 ระหว่างการทำงาน และตานก้วยสลากที่ต้องใช้เวลาในเวลาเดียวกัน ท่านจะเลือกทำอะไร ถ้าทำได้เพียงอย่างเดียว

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ไปตานก้วยสลาก	30	30	64	64
ข. ไปทำงาน	70	70	36	36
เพราะอะไร	-	-	-	-
	100	100	100	100

ความสัมพันธ์ต่อการเลือกปฏิบัติกิจกรรมระหว่างการทำนุก้วยสลาก และการทำงาน พบว่าคนทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมที่สวนทางกันกล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษานั้นคนส่วนใหญ่ 70 % เลือกที่จะทำงานในภาระหน้าที่ ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาคนส่วนใหญ่จะเลือกไปตานก้วยสลากมีปริมาณถึง 64 % อาจจะเป็นเพราะการคิดถึงงานซึ่งมีวิถีปฏิบัติแตกต่างกัน

ตารางที่ 49 ท่านมีความคิดเกี่ยวกับประเด็นด้านกัญชาอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ควรเลิกได้แล้ว	15	15	11	11
ข. ควรมีต่อไป	85	85	89	89
เพราะอะไร	-	-	-	-
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการสืบต่อประเด็นด้านกัญชาว่าควรมีต่อไปหรือไม่ ปรากฏว่าคนทั้งสองกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องต้องกันเป็นอย่างสูงสมควรต้องมีการสืบต่อกล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษา 85 % และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 89 %

ค่านิยมต่อการบูชาพระชาติปีเกิด

ตารางที่ 50 ท่านเกิดปีอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชวด	-	-	4	4
ฉลุ	2	2	5	5
ชาล	3	3	9	9
เถาะ	3	3	7	7
มะโรง	3	3	8	8
มะเส็ง	2	2	7	7
มะเมีย	14	14	11	11
มะแม	30	30	8	8
วอก	23	23	7	7
ระกา	10	10	6	6
จอ	1	1	8	8
กุน	-	-	6	6
ไม่ตอบ	12	12	14	14
	100	100	100	100

คำถามเพื่อตรวจสอบว่ากลุ่มประชากรยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนามปีเกิดแบบเก่า ตามแบบประเพณีนิยมแต่โบราณ ปรากฏว่าใน พ.ศ.2519 นี้ กลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มยังสามารถตอบได้ว่าตนเองมีนามปีเกิดอะไร ส่วนคนที่ไม่ตอบมีจำนวนน้อย 12 % และ 14 % ในกลุ่มอุดมศึกษาและกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาตามลำดับ

ตารางที่ 51 พระประจำวันเกิดของท่านคือ

	อุดมศึกษา			ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ
พระนาคปรก	4	4	ไม่ทราบ	13	13
พระนอน	5	5	วันศุกร์	2	2
ปางห้ามญาติ	4	4	ปางห้ามญาติ	2	2
ปางสมาธิ	5	5	ปางอุ้มบาตร	3	3
พระชาตตะโก่ง	5	5	พระชาตช่อแฮ	5	5
ปางมารวิชัย	1	1	ปางนาคปรก	4	4
พระประจำวัน	3	3	พระพุทธรูป	3	3
ปางอุ้มบาตร	1	1	พระนั่งสมาธิ	2	2
			พระเส้า	2	2
			ห้ามมาร	2	2
ไม่ตอบ	70	70	ไม่ตอบ	37	37

กลุ่มอุดมศึกษาไม่ตอบเป็นส่วนใหญ่คือ 70 % มากกว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา
หมายความว่า ค่านิยมนี้มีการเปลี่ยนแปลงในระหว่างคนสองกลุ่มนี้

ตารางที่ 52 ท่านบูชาพระชาติประจำปีเกิดหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. บูชา	36	36	72	72
ข. ไม่บูชา	46	46	20	20
ไม่ตอบ	12	12	8	8
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการบูชาพระชาติปีเกิดพบว่า คนสองกลุ่มมีค่านิยมแตกต่างกันในแง่ระดับความเชื่อ กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษา คนส่วนใหญ่ไม่บูชาพระชาติปีเกิดแล้วมีจำนวน 46 % ส่วนกลุ่มคนที่ต่ำกว่าอุดมศึกษายังบูชาพระชาติปีเกิดอยู่เป็นจำนวนมากคือ 72 %

ตารางที่ 53 ท่านเคยได้ยินหรือเคยรู้เรื่องเกี่ยวกับอันสงส์ของการบูชาพระธาตุปีเกิดว่าอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เป็นการสร้างศรัทธาต่อพุทธศาสนา	5	5	15	15
ข. เป็นการสร้างความสามัคคีต่อบ้านกับวัด	1	1	3	3
ค. เป็นการไปเที่ยวแหล่งศาสนสถาน	1	1	-	-
ง. เป็นศิริมงคลแก่ตนเองคือทำให้อายุยืน	47	47	62	62
ฉ. ไม่เคยได้ยิน	36	36	11	11
ไม่ตอบ	10	10	9	9
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อเป้าหมายในการบูชาพระธาตุ ซึ่งมีเป้าหมายต่าง ๆ ดังนี้ คือ เพื่อการสืบต่อพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความสามัคคี เพื่อการท่องเที่ยวศาสนสถาน และเพื่อความมั่นคงของตนเอง ปรากฏว่า ค่านิยมต่อการบูชาพระธาตุปีเกิดของทั้งสองกลุ่มมีเป้าหมายส่วนใหญ่เพื่อความมั่นคงของตนเอง คือเพื่อความเป็นศิริมงคลของตนเอง โดยทั้งสองกลุ่มเลือกเป็นส่วนใหญ่คือกลุ่มอุดมศึกษา 47 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 62 %

ตารางที่ 54 ท่านคิดว่า ในปัจจุบันนี้ควรมีประเพณีบูชาพระชาติปีเกิดหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ควร	63	63	78	78
ข. ไม่ควร	20	20	8	8
เพราะอะไร				
ไม่ตอบ	17	17	14	14
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการสืบต่อประเพณีบูชาพระชาติปีเกิด คนส่วนใหญ่มองเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการบูชาพระชาติปีเกิดต่อไป คือกลุ่มอุดมศึกษา 63 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 78 %

ค่านิยมต่อประเพณีด้านตุง

ตารางที่ 55 ท่านเคยนำตุงไปปักกองเจดีย์ทรายหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	76	76	89	89
ข. ไม่เคย	21	21	10	10
ไม่ตอบ	3	3	1	1
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการปักตุงบนกองเจดีย์ทราย คนส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มต่างก็นิยมไปประกอบพิธีกรรมคือกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 76 % กลุ่มอุดมศึกษา 89 %

ตารางที่ 56 ถ้าเคย ทำน้กตุงที่กองเจดีย์ทำไม

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เพื่อความสวยงาม	7	7	3	3
ข. เพื่อความสนุกสนาน	7	7	4	4
ค. ทำตามประเพณี	53	53	53	53
ง. ได้อานิสงส์ช่วยให้หลุดพ้นจากการตกนรก	16	16	33	33
ไม่ตอบ	17	17	7	7
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการปักตุง ซึ่งยังคงปฏิบัติทั้งสองกลุ่มเป็นไปตามลักษณะของความเชื่อ

ตารางที่ 57 ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับการปักดุงที่กองเจดีย์ทรายว่าอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ควรเลิกได้แล้วเพราะต้องเสียเวลาเก็บกวาด	1	1	1	1
ข. ควรเลิกได้แล้วเพราะสมัยนี้ควรจะทำเชื่อและทำในสิ่งที่มีเหตุผล	7	7	9	9
ค. ไม่ควรเลิกเพราะเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของคนโบราณ	78	78	86	86
ง. ไม่ควรเลิกเพราะจะได้เป็นแหล่งสำหรับการท่องเที่ยว	8	8	3	3
ไม่ตอบ	6	6	1	1
	100	100	100	100

ค่านิยมเกี่ยวกับการปักดุงที่กองเจดีย์ทรายควรเลิกหรือไม่ ผลปรากฏว่าสมาชิกทั้งสอง
 กลุ่มเห็นว่า ไม่ควรเลิกเพราะเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของคนโบราณ โดยกลุ่มอุดมศึกษามีจำนวน
 78 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีจำนวน 86 %

ตารางที่ 58 ดุงมีหลายชนิดท่านคิดว่าดุงชนิดใดมีค่าในสังคมที่สุด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ดุงสามเหลี่ยม	3	3	3	3
ข. ดุงตะขาบ	6	6	20	20
ค. ดุงสามหาง	7	7	14	14
ง. ทุกชนิด	57	57	58	58
เพราะอะไร				
ไม่ตอบ	27	27	5	5
	100	100	100	100

เกี่ยวกับค่านิยมที่มีต่อคุณค่าของดุงประเภทต่าง ๆ ปรากฏว่า ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่า ดุงทุกชนิดยังมีคุณค่าในสังคมอยู่ โดยกลุ่มอุดมศึกษามีจำนวน 57 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 58 %

ตารางที่ 59 การถือธงตะขาบร่วมขบวนแห่กฐิน เพื่ออานิสงส์จริงหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. จริง	4	4	58	58
ข. ไม่จริง	1	1	11	11
ค. ไม่ทราบ	54	54	31	31
เพราะอะไร				
ไม่ตอบ	41	41	-	-
	100	100	100	100

เกี่ยวกับค่านิยมที่มีต่อคุณค่าของธงตะขาบในขบวนแห่กฐิน สมาชิกทั้งสองมีความเห็นไม่ตรงกัน กล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษาไม่ทราบเรื่องอานิสงส์ของธงตะขาบ 54 % ซึ่งเป็นคนจำนวนมากในกลุ่ม ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา ยอมรับว่าธงตะขาบที่ร่วมในขบวนกฐินเป็นการเพิ่มอานิสงส์จริงโดยมีคนส่วนใหญ่ยอมรับ 58 %

ตารางที่ 60 ท่านเชื่อหรือไม่ว่า ดុងสามหางที่ใช้ธื่อนำศพไปสู่สุสาน จะนำผู้ตายไปสู่สุคติ

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เชื่อ	37	37	63	63
ข. ไม่เชื่อ	57	57	33	33
เพราะอะไร				
ไม่ตอบ	6	6	4	4
	100	100	100	100

ค่านิยมที่มีต่อความเชื่อเรื่องอันสงส์ของดុងสามหาง ปรากฏว่าคน 2 กลุ่มมีค่านิยมต่างกัน คือกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษา 57 % ไม่เชื่อว่าดុងสามหางจะมีอันสงส์ที่จะนำผู้ตายไปสู่สุคติได้ แสดงว่าการศึกษามีอิทธิพลต่อความเชื่อ

ค่านิยมต่อการทานดุง (ชง) คนไม่รู้ความหมายและไม่รู้ความแตกต่างของแต่ละประเภท แต่ยังคงปฏิบัติกันมากเป็นไปตามประเพณีเท่านั้น

ค่านิยมต่อประเพณีลงแขก (เอามื้อ)

ตารางที่ 61 ท่านเคยไปช่วยเอามื้อ ในการทำงานใดบ้าง(เลือกได้หลายข้อ)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. สร้างบ้านใหม่	47	47	58	58
ข. งานศพ	48	48	65	65
ค. ปลุกข้าว	21	21	52	52
ง. ดำนา	24	24	46	46
จ. เกี่ยวข้าว	33	33	50	50
ฉ. ตีข้าว	21	21	45	45
ช. งานบวช	39	39	60	60
ไม่ตอบ	4	4	2	2
	100	100	100	100

ค่านิยมต่อการไปให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านในลักษณะลงแขกที่ภาษาพื้นเมืองล้านนา เรียกว่า "เอามื้อ" นั้น คนทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกเหมือนกันคือ การไปช่วยงานศพ ส่วนงานอื่น ๆ ให้ความสำคัญไม่เท่ากัน ซึ่งงานที่ชาวบ้านไปช่วยกันลงแขกตามแบบสอยถามนี้มี 3 กลุ่มคือ งานประเพณีเพื่อชีวิต ได้แก่ประเพณีงานศพ แร่งงานขึ้นบ้านใหม่ งานประเพณีทางศาสนา ได้แก่ งานบวช งานประเพณีเกี่ยวกับการผลิต ได้แก่ การดำนา เกี่ยวข้าว ตีข้าว

สามารถสรุปการเรียงลำดับความสำคัญที่บุคคลทั้งสองกลุ่มไปร่วมกิจกรรมซึ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างทางด้านค่านิยมดังนี้ กลุ่มอุดมศึกษาให้ความสำคัญของการไปร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีเพื่อชีวิตมากกว่าประเพณีทางศาสนาและการผลิต โดยเรียงลำดับความสำคัญของการไปช่วยงานจากอันดับ 1 ถึง 5 ดังนี้ งานศพ สร้างบ้านใหม่ งานบวช เกี่ยวข้าว ดำนา

ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา ให้ความสำคัญอันดับแรกกับประเพณีเกี่ยวกับชีวิต อันดับ 2 ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา อันดับ 3 เป็นกิจกรรมประเพณีเกี่ยวกับการผลิต โดยให้ค่านิยมเรียงลำดับจาก 1-5 ดังนี้ งานศพ งานบวช สร้างบ้านใหม่ ปลุกข้าว เกี่ยวข้าว

ตารางที่ 62 ครอบครัวยุคใหม่ที่ย้ายมาอยู่บ้านใหม่ เอมือกับครอบครัวยุคใหม่ในกิจกรรมใดบ้าง
(เลือกได้หลายข้อ)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. สร้างบ้านใหม่	53	53	54	54
ข. งานศพ	33	33	41	41
ค. ปลุกข้าว	34	34	44	44
ง. ด่านา	32	32	38	38
จ. เกี่ยวข้าว	37	37	40	40
ฉ. ตีข้าว	32	32	38	38
ช. งานบวช	36	36	50	50
ไม่ตอบ	18	18	7	7
	100	100	100	100

กิจกรรมที่มักจะถูกขอให้เพื่อนบ้านมาช่วยลงแขก หรือ "เอามือ" ทั้งสองกลุ่มจะบอกในกิจกรรมสร้างบ้านใหม่สูงเป็นอันดับ 1 ลำดับที่ 2 ทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษาจะเอามือในกิจกรรม เกี่ยวข้าว เป็นอันดับสอง และกิจกรรมงานบวชเป็นอันดับ 3

ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาอันดับ 2 ได้แก่ กิจกรรมการบวช และอันดับ 3 ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวข้าว

แสดงว่าทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญแก่ที่อยู่อาศัยสูงกว่ากิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมการผลิตเหมือน ๆ กัน และในระดับที่รองลงไปกลุ่มอุดมศึกษาเห็นว่ากิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตสำคัญกว่ากิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเห็นว่ากิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาสำคัญกว่าการผลิต

ตารางที่ 63 ถ้าบ้านใดเขามีกิจกรรมต่าง ๆ และเขาใช้วิธีจ้างแรงงานแทนการบอกเพื่อนบ้าน
ให้มาเอามือ ท่านคิดว่าเขาเป็นคนอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. รู้จักปรับตัวเข้ากับโลกปัจจุบัน	35	35	44	44
ข. เป็นคนที่ร่ำรวย	34	34	23	23
ค. ไม่ยอมเสียเปรียบ	3	3	7	7
ง. ใจแคบ	4	4	14	14
จ. เป็นคนที่ไม่มีใครรัก	17	17	10	10
ไม่ตอบ	7	7	1	1
	100	100	100	100

ความเห็นเกี่ยวกับการจ้างแรงงานแทนการลงแขก ในกิจกรรมปัจเจกบุคคล ทั้งสอง
กลุ่มเห็นว่าเป็นการปรับตัวเข้ากับโลกปัจจุบัน และอันดับ 2 สะท้อนว่าคนที่จ่ายค่าจ้างได้เป็นคน
ร่ำรวย ส่วนอันดับ 3 นับว่าเป็นความเห็นส่วนน้อยว่า เป็นคนไม่มีใครรัก หรือเป็นคนใจแคบ
ในการที่ใช้วิธีจ่ายค่าจ้างแทน

คำตอบในข้อนี้สะท้อนค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงจากการมองเห็นคุณค่าของน้ำใจว่า การใช้เงิน
ตอบแทนเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ตารางที่ 64 ถ้าท่านมีเงินพอที่จะจ้างคนมาช่วยในกิจกรรมที่เอามือได้ ท่านคิดว่าการจ้างแรงงานกับการบอกเพื่อนบ้านมาเอามืออย่างไหนดีกว่ากัน

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เอามือดีกว่า	58	58	56	56
ข. จ้างแรงงานดีกว่า	34	34	41	41
	8	8	3	3
	100	100	100	100

จากการถามค่านิยมว่าระหว่างการทำงานแบบลงแขกกับการจ้างแรงงานทั้งสองกลุ่มให้ความเห็นว่าการเอามือดีกว่า ด้วยเหตุผลดังนี้คือ

- เป็นการแสดงอารมณ์สามัคคีมีน้ำใจ
- ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ทำงานด้วยกัน งานเสร็จเร็วและสนุกสนาน

ส่วนพวกที่เลือกที่มองเห็นการจ้างแรงงานดีกว่าให้เหตุผลว่า

- สมัยนี้คนไม่ค่อยมีเวลา ถ้าลงแขกแล้วเกรงจะไม่มีเวลาตอบแทน
- ไม่ต้องยุ่งยากมากงานเสร็จเร็วกว่า งานอาจมีคุณภาพดีกว่า สะดวกสบายกว่า

ตารางที่ 65 ในหมู่บ้านของท่านตามที่ท่านสังเกตเห็น การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา
ในข้อ 80 เชานิยมใช้วิธีใด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เอามือ	60	60	41	41
ข. จ้างแรงงาน	30	30	52	52
ไม่ตอบ	10	10	7	7
	100	100	100	100

กลุ่มอุดมศึกษาตอบว่า การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ การเอามือมีมากกว่าการจ้างแรงงาน แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาสังเกตเห็นว่าการจ้างแรงงานมีมากกว่า แต่ความแตกต่างกันของความเห็น มีปริมาณไม่มากนัก

อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ทั้งสองอย่างไม่แตกต่างกันมากนัก อันแสดงว่าในปัจจุบัน (พ.ศ. 2529) ได้มีการใช้การจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นมากแทนที่การร่วมกิจกรรมแบบลงแขกแบบโบราณ เป็นลักษณะตัวบ่งชี้ของความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมันมากขึ้น อันเป็นความเปลี่ยนแปลงของสังคม เกษตรที่เริ่มรับอิทธิพลของการผลิตแบบสังคมเมืองเพิ่มขึ้น

ค่านิยมต่อประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

ตารางที่ 66 ท่านเคยทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 หรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	28	28	77	77
ข. ไม่เคย	63	63	23	23
เพราะอะไร	9	9	-	-
	100	100	100	100

การประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ อันเป็นประเพณีที่สะท้อนความเชื่อของสิ่งเหนือธรรมชาติ ในกลุ่มผู้คุ้มครองป้องกัน ความปลอดภัย สุขภาพและความอุดมสมบูรณ์ของการผลิต อันได้แก่ ท้าว จตุโลกบาล ผู้เป็นผู้ดูแล เจ้าน้ำ เจ้าดิน และเจ้าที่ทั้งหลาย ผลการตอบข้อนี้สรุปได้ว่า ระบบ การศึกษาทำให้ความเชื่อในเรื่องนี้ลดลงมาก กล่าวคือ

กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเคยประกอบพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ ถึงร้อยละ 77 ส่วนกลุ่มอุดมศึกษา นั้นไม่เคยปฏิบัติถึงร้อยละ 63

ผู้ที่เคยทำพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ให้เหตุผลว่า เพราะบรรพบุรุษเคยทำมาก็ทำตามประเพณี คิดว่า จะทำให้อยู่สุขสบายขึ้น และไม่มีคำตอบใดเลยที่แสดงว่าเข้าใจเป้าหมายเก่าของสังคัมเกษตรที่เป็น การบูชาเจ้าที่เพื่อผลผลิตทางการเกษตร หรือเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยให้ตนเอง

ผู้ที่ไม่เคยประกอบพิธีให้เหตุผลว่า เพราะตนเองยังเป็นเด็กประการหนึ่ง พ่อแม่เป็นคนทำ คิดว่าตนเองยังไม่มีหน้าที่ บางคำตอบกล่าวว่าไม่เคยได้ยินมาก่อน ไม่เคยเห็นใครทำ

สรุปได้ว่ากลุ่มที่ไม่ประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ เพราะไม่เคยเห็นและยังอายุน้อย ส่วนผู้ที่ ประกอบพิธีนั้นเพราะเคยปฏิบัติตามกันมา ทำตามประเพณีเพื่อความเป็นสิริมงคล นับเป็นคำตอบที่

ตารางที่ 67 ถ้าไม่เคยท่านคิดว่าต่อไปท่านจะประกอบพิธีนี้หรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ทำ	40	40	53	53
ข. ไม่ทำ	31	31	20	20
เพราะอะไร	29	29	20	20
	100	100	100	100

ต่อคำถามความเปลี่ยนแปลงว่า ต่อไปในอนาคตผู้ที่ไม่เคยทำพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ จะทำพิธีเพิ่มขึ้นหรือไม่ ปรากฏว่ากลุ่มอุดมศึกษาจะทำเพิ่มขึ้น 40 %

อาจจะกล่าวได้ว่าการกระตุ้นอาจมีผลต่อการปฏิบัติตามประเพณีเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 68 ถ้าเคย ท่านประกอบพิธี เพราะเหตุใด

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ทำตามที่พ่อแม่เคยทำ	51	51	42	42
ข. เกรงจะเกิดอันตราย เพราะถ้าไม่ทำ จะเป็นการลบหลู่ต่อท้าวทั้ง 4	13	13	20	20
ค. เพื่อความปลอดภัยของครอบครัว	19	19	23	23
ง. เพื่อความปลอดภัยของครอบครัว และ ความร่ำรวย	7	7	9	9
จ. อื่น ๆ	10	10	6	6
	100	100	100	100

การบูชาท้าวทั้งสี่ ปรากฏว่าคำตอบส่วนใหญ่ทำไปเพราะทำตามประเพณี เพราะพ่อแม่เคยทำ โดยกลุ่มอุดมศึกษาเลือก 51 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 42 % แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีบางส่วนที่เชื่อว่าทำแล้วจะเกิดความปลอดภัยแก่ครอบครัว จำนวนคนเชื่ออย่างนี้สูงกว่ากลุ่มอุดมศึกษาคือ 23 % และ 19 %

ตารางที่ 69 ท่านคิดว่าเมื่อประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 แล้วจะได้ผลตามที่ปรารถนาหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ไม่ได้	10	10	53	53
ข. ไม่ได้	2	2	4	4
ค. ไม่ทราบ	71	71	32	32
เพราะอะไร				
ไม่ตอบ	19	19	11	11
	100	100	100	100

ความคาดหวังต่อผลของการทำพิธีท้าวทั้งสี่ ทั้งสองกลุ่มมีคำตอบแตกต่างกันดังนี้ กลุ่มอุดมศึกษาให้คำตอบว่าไม่ทราบจะได้ผลตามที่ตั้งความหวังเอาไว้หรือเปล่า เพราะยังไม่เคยเห็นและพิสูจน์ไม่ได้ และไม่เห็นผลทันตา แต่มีแนวโน้มว่าไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อนี้เสียทีเดียว เพราะมีคำตอบว่า "ไม่ได้" มีผู้ตอบน้อยที่สุดคือกลุ่มอุดมศึกษาตอบเพียง 2 ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาตอบ 4 คน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษากลับมีความเชื่อผลของการทำพิธีท้าวทั้งสี่สูงที่สุดถึง 53 % เหตุผลของกลุ่มที่เชื่อนั้นมี 2 ประการคือเคยเห็นผลดีเกิดแก่เพื่อนบ้าน อีกประเด็นหนึ่งคือ เชื่อแน่ว่าได้ผลทางจิตใจของผู้ประกอบพิธีเพราะทำแล้ว ทำให้อยู่เป็นสุข

ตารางที่ 70 ท่านเคยได้ยินว่าคนที่ไม่ประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 แล้วประสพภัยพิบัติหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคยได้ยิน	15	15	34	34
ข. ไม่เคยได้ยิน	70	70	65	65
อื่น				
ไม่ตอบ	15	15	1	1
	100	100	100	100

ทั้งสองกลุ่มตอบว่าไม่เคยได้ยินว่าผู้ไม่ประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ ประสพภัยพิบัติเป็นจำนวนมากกว่าผู้ที่เคยได้ยิน กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษาเคยไม่ได้ยิน 70 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเคยไม่ได้ยิน 65 % ที่เหลือไม่เคย

คำนิยามต่อประเพณีชื้อยา

ตารางที่ 71 ในวันสงกรานต์ท่านเคยเห็นหรือเคยได้ยินในชุมชนของท่านเลี้ยงชื้อยาหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคยได้ยิน	80	80	78	78
ข. ไม่เคยได้ยิน	11	11	18	18
อื่น	9	9	4	4
	100	100	100	100

ผู้เคยได้เห็นและเคยได้ยินการเลี้ยงชื้อยาในวันสงกรานต์ มีจำนวนมากกว่าผู้ที่ไม่เคย คือกลุ่มอุดมศึกษา 80 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 78 %

ตารางที่ 72 เมื่อญาติพี่น้องของท่านแต่งงาน จะมีการประกอบพิธีเลี้ยงผี เสียผี หรือใส่หรือหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มี	70	70	86	86
ข. ไม่มี	19	19	11	11
เพราะอะไร.....	11	11	3	3
	100	100	100	100

จะมีการเลี้ยงผีปู่ย่า หรือเสียผี หรือใส่ผี ในการประกอบพิธีแต่งงานเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษาพบว่ากลุ่มญาติพี่น้องของตนเองประกอบพิธี 70 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 86 % มีคนจำนวนน้อยที่เครือญาติของตนเองไม่ไหว้ผีปู่ย่าเมื่อประกอบพิธีแต่งงาน เพราะไม่ถึงเรื่องผีปู่ย่า ไม่นิยมและการแต่งงานสมัยใหม่

ส่วนกลุ่มที่ไหว้ผีปู่ย่า เพราะมีความเชื่อดังต่อไปนี้คือ

- เป็นความเชื่อถือกันต่อ ๆ มา
- บุชาผีบรรพบุรุษและบอกกล่าวให้เป็นสักขีพยานการสมรส
- ให้ผีบรรพบุรุษช่วยคุ้มครองคู่สมรส โดยเฉพาะฝ่ายชายที่ต้องมาเป็นสมาชิก
- เป็นการเสียผี คือการเข่นสรวงขอลูกแก่โทษที่จะมีคู่สมรสซึ่งต้องนำคนนอกวงศ์ตระกูล

เข้ามา

- มีบางคำตอบที่บอกว่าทำตามประเพณีและผู้ใหญ่บอกไม่รู้เหตุผล

ตารางที่ 73 เมื่อคนในวงศ์ตระกูลของท่านเจ็บป่วย ท่านเคยเห็นเขาบ่นผีหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	58	58	74	74
ข. ไม่เคย	33	33	21	21
	9	9	5	5
	100	100	100	100

ในการแก้ปัญหาความเจ็บป่วย คนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มยังปรากฏว่า ยังมีการรักษาพยาบาลแบบชาวบ้านและมีความเชื่อเรื่องผี เชื่อว่าการเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นการกระทำของผี จึงมีการบ่นผีเพื่อขอให้ตนเองหายป่วย ความเชื่อนี้ปรากฏในกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามากกว่ากลุ่มอุดมศึกษาคือ 74 % และ 58 % ตามลำดับ

ตารางที่ 74 ท่านเคยไปร่วมประเพณีห้อนผี เลี้ยงผี หรือบผี ใดๆอย่างหนึ่งหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	51	51	60	60
ข. ไม่เคย	44	44	36	36
ไม่ตอบ	5	5	4	4
	100	100	100	100

การเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงผี บผี หรือห้อนผี ทั้งสองกลุ่มก็เคยไปร่วมพิธีกรรมเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ โดยกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเคยไปร่วมมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา ตามปริมาณดังนี้ 60 % และ 51 % ตามลำดับ

ตารางที่ 75 ถ้าเคยทำแบบความสับสนเรื่อกับผู้จัดประเพ็ญอย่างไร (ตอบได้หลายข้อ)

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เป็นเจ้าภาพ	11	11	9	9
ข. เป็นญาติของเจ้าภาพ	26	26	36	36
ค. เป็นแขก	49	49	41	41
ไม่ตอบ	14	14	14	14
	100	100	100	100

คนส่วนใหญ่ไปร่วมประเพณีที่แสดงออกถึงความเชื่อเรื่องผี ในฐานะแขก กลุ่มอุดมศึกษา มีมากกว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาคือ 49 % และ 41 % ในขณะที่เดียวกันว่า กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา ร่วมในพิธีกรรมในฐานะเจ้าภาพมากกว่าอีกกลุ่มหนึ่งคือ 36 % และ 26 %

ค่านิยมต่อการเลี้ยงกิ้งกือและย่าแสะ

ตารางที่ 76 ท่านเคยได้ยินเรื่องราวของกิ้งกือแสะ และย่าแสะหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	18	18	36	36
ข. ไม่เคย	88	88	56	56
	4	4	4	4
	100	100	100	100

เกี่ยวกับการรู้จักกิ้งกือแสะย่าแสะ ปรากฏว่าคนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มไม่รู้จัก โดยเฉพาะกลุ่มอุดมศึกษากลุ่มที่ไม่รู้จักสูงถึง 88 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษารู้จัก 56 %

ตารางที่ 77 ท่านเคยได้ร่วมพิธีเลี้ยงศพุ่และ ย่าแสะหรือไม

	อุมศึกษา		ต่ำกว่าอุมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	8	8	13	13
ข. ไมเคย	83	83	80	80
ไมตอบ	9	9	7	7
	100	100	100	100

คำตอบเกี่ยวกับการเข้าร่วมพิธีกรรมศพุ่และ ย่าแสะ สอดคล้องกับคำถามนำในข้อ 76 เพราะคนส่วนใหญ่ไมเคยเข้าร่วมพิธีกรรมศพุ่และ ย่าแสะ กลุ่มอุมศึกษาสูง 83 % กลุ่มต่ำกว่าอุมศึกษา 80 %

ตารางที่ 78 ท่านเคยทราบบ้างไหมว่า กลุ่มพวกไหนที่อาชีพเลี้ยงฟิ่วสะ และย่าสะ

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. คนเมือง	6	6	13	13
ข. คนลัวะ	4	4	8	8
ค. คนลื้อ	4	4	3	3
ง. คนยอง	3	3	3	3
จ. คนเม็ง	2	2	3	3
ฉ. ไม่ทราบ	72	72	64	64
ไม่ตอบ	9	9	6	6
	100	100	100	100

ปรากฏว่าคนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มไม่ทราบว่า ฟิ่วสะและย่าสะ เป็นผีของคนกลุ่มไหน คำตอบไม่สูงที่สุดทั้งสองกลุ่มคือ กลุ่มอุดมศึกษา 72 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 64 %

ตารางที่ 79 ถ้าท่านเคยไปเลี้ยงผีปู่แสะ และย่าแสะท่านไปในฐานะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เป็นแขก	3	3	6	6
ข. ผู้สังเกตการณ์	3	3	6	6
ค. เป็นญาติกับผู้จัด	5	5	2	2
ง. เป็นเจ้าภาพ	-	-	3	3
จ. ไม่เคยไปร่วม	73	73	74	74
ไม่ตอบ	16	16	9	9
	100	100	100	100

คนส่วนใหญ่ไม่เคยไปร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะ มีปริมาณคำตอบที่ใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มอุดมศึกษา 73 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 74 %

ตารางที่ 80 เกี่ยวกับการลงทรงม้าสีของสีปูแสะ และย่าแสะ ท่านเชื่ออย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษเข้าทรง	3	3	12	12
ข. เป็นเพราะฤทธิ์สุรา	2	2	6	6
ค. เป็นการเสแสร้งของม้าสี	3	3	1	1
ง. ไม่ทราบสาเหตุแต่เชื่อว่ามีจริง	26	26	35	35
จ. ไม่ทราบสาเหตุแต่เชื่อว่ามีไม่จริง	45	45	37	37
	21	21	9	9
	100	100	100	100

เกี่ยวกับการลงทรงม้าสีปูแสะและย่าแสะ คนส่วนใหญ่ไม่ทราบสาเหตุและไม่เชื่อว่ามีจริง แต่ปริมาณไม่ถึงครึ่งกล่าวคือ กลุ่มอุดมศึกษา 45 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา 37 % และคำตอบรองลงไปเชื่อว่ามีจริงมีความต่างจากคำตอบแรกไม่มากนักโดยเฉพาะกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเชื่อว่ามีจริง 35 % กลุ่มอุดมศึกษาเชื่อว่ามีจริง 26 %

ค่านิยมต่อการเลี้ยงพิขุนน้ำ

ตารางที่ 81 ท่านเคยได้ยินหรือไปร่วมเลี้ยงพิฟาย พิขุนน้ำหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เคย	22	22	42	42
ข. ไม่เคย	68	68	49	49
	100	100	100	100

การเลี้ยงพิขุนน้ำหรือเลี้ยงพิฟาย ทั้งสองกลุ่มมีคนไม่รู้จักมากที่สุด แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีคนรู้จักประเพณีมากเกือบถึงร้อยละ 50 กล่าวคือ กลุ่มที่ไม่รู้จักมี 49 % ส่วนกลุ่มที่รู้จักมี 42 %

ส่วนกลุ่มอุดมศึกษาคนส่วนใหญ่ไม่รู้จักถึง 68 % แต่คนรู้จักมีเพียง 22 % เท่านั้น

ตารางที่ 82 ท่านคิดว่าชาวบ้านเลี้ยงผีขุนน้ำ เพื่ออะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เพราะต้องการให้ผีพายช่วยคลันดาล ให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์	19	19	46	46
ข. เพื่อความสามัคคีในการทำเหมือนพาย	4	4	11	11
ค. ไม่ทราบ	59	59	37	37
อื่น ๆ ระบุ....	8	8	6	6
	100	100	100	100

เป้าหมายในการเลี้ยงผีขุนน้ำ (Marifec Furotion) ปรากฏว่า กลุ่มต่ำกว่า
อุดมศึกษารู้ 46 % แต่คนไม่รู้ก็มีจำนวนมากพอสมควรคือ 37 % ส่วนกลุ่มอุดมศึกษาคนส่วนใหญ่
ไม่รู้ 59 % คนรู้มีเพียง 19 % ส่วนเป้าหมายแอบแฝงแทบจะไม่มีคนสนใจ

ตารางที่ 83 ท่านยินดีที่จะบริจาคเงินทองหรือเข้าของเพื่อจัดซื้อเครื่องสังเวย ในการประกอบพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ หรือผีผายหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เต็มใจ	40	40	52	52
ข. ไม่เต็มใจ	37	37	36	36
ไม่ตอบ	23	23	11	11
	100	100	100	100

คนส่วนใหญ่ร่วมบริจาคเงินเพื่อเลี้ยงผีขุนน้ำด้วยความเต็มใจ โดยกลุ่มอุดมศึกษา มีปริมาณ 40 % และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเต็มใจจ่ายเงิน 52 % แต่คนที่ไม่เต็มใจก็มีปริมาณมากถึง 37 % และ 36 % ตามลำดับ

ตารางที่ 84 ในสังคมปัจจุบันนี้ท่านมีความคิดเกี่ยวกับพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำอย่างไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ควรจะมีต่อไป	37	37	53	53
ข. ควรจะหยุดได้แล้ว	31	31	29	29
ไม่ตอบ	32	32	18	18
	100	100	100	100

เกี่ยวกับการสืบต่อประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำตามคำถามว่าควรจะมีต่อไปหรือไม่ คนส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีต่อไป กลุ่มอุดมศึกษาเห็นด้วย 37 % ไม่เห็นด้วย 31 % ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเห็นด้วย 29 % กลุ่มอุดมศึกษายังแสดงค่านิยมที่ไม่แน่ใจคือไม่ตอบอีก 32 %

การให้เห็นผลของกลุ่มที่เห็นควรต้องมีประเพณีสืบต่อไปมีดังนี้

- เป็นประเพณีเคยทำตามกันมาควรทำต่อไป เป็นการอนุรักษ์ประเพณีไว้ให้ลูกหลาน
- ไม่รู้เหตุผลแต่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีจึงเชื่อและปฏิบัติกันต่อ ๆ มา
- เกรงจะเกิดเหตุร้ายกับตนเองถ้าไม่ร่วมประเพณี ถ้าไม่ร่วมก็ไม่สบายใจ

ส่วนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการสืบต่อประเพณีมีความเห็นดังนี้

- ปัจจุบันอาศัยการชลประทานและเขื่อน
- ควรจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของคนมากกว่าความเชื่อเรื่องผี คนควรระวังอันตรายจากคน เช่น ไม่ตัดไม้ทำลายป่า
- เป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์

ตารางที่ 85 ท่านคิดว่าผายชลประทานกับผายชาวบ้านที่มีอยู่ ผายใดให้ประโยชน์อย่างแท้จริงมากกว่ากัน

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ผายชลประทาน	19	19	73	73
ข. ผายชาวบ้าน	11	11	7	7
ค. ไม่ทราบ	27	27	18	18
ไม่ตอบ	43	43	2	2
	100	100	100	100

ค่านิยมที่มีต่อการมองเห็นประโยชน์ของเหมืองผายแบบชาวบ้านกับผายชลประทาน กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ของผายชลประทานถึง 73 % ส่วนกลุ่มอุดมศึกษาไม่ทราบ 27 % ซึ่งเป็นปริมาณของคนจำนวนมากในกลุ่มนี้

ค่านิยมต่อการเลี้ยงผีประจำตระกูล

ตารางที่ 86 ในครอบครัวของท่านยังประกอบพิธีเลี้ยงผีหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ทำ	52	52	75	75
ข. ไม่ทำ	37	37	22	22
ไม่ตอบ	11	11	3	3
	100	100	100	100

ความเชื่อเรื่องผียังปรากฏว่าเป็นความนิยม หรือกล่าวได้ว่าชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องผีอยู่เป็นส่วนใหญ่จึงยังประกอบพิธีเลี้ยงผีอยู่ โดยมีปริมาณดังนี้ กลุ่มอุดมศึกษายังเชื่ออยู่ 52 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษายังเชื่อและยังเลี้ยงผีอยู่ 25 %

ตารางที่ 87 ครอบครัวยุคใหม่ที่มีพี่ประจำตระกูลหรือไม่ ถ้าปัจจุบันไม่มีแล้ว ท่านเคยได้ยินว่า
สมัยปู่ย่าตายายของท่านว่ามีหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. มี	64	64	82	82
ข. ไม่มี	27	27	5	5
	100	100	100	100

คำถามเกี่ยวกับพี่ประจำตระกูล คนส่วนใหญ่ตอบว่า ตระกูลของตนเองมีพี่ประจำ
ตระกูล ในปริมาณที่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษายอมรับว่ามีมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษาคือ 82 % และ
64 % ตามลำดับ

ตารางที่ 88 ท่านเคยไปร่วมพิธีเลี้ยงผีโต้งบ้าง ทำเครื่องหมายได้หลายข้อ

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ผีปู่ย่า	48	48	70	70
ข. ผีปู่แสะและย่าแสะ	4	4	4	4
ค. ผีมืด ผีเม็ง	14	14	7	7
ง. ผีเจ้านาย	14	14	32	32
ไม่ตอบ	20	20	19	19
	100	100	100	100

การมีประสบการณ์ในการร่วมเลี้ยงผีของกลุ่มอุดมศึกษาเรียงลำดับ 1-3 มีของทั้งสองกลุ่มมีดังนี้

อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
1. ผีปู่ย่า	1. ผีปู่ย่า
2. ผีมืดผีเม็ง, ผีเจ้านาย	2. ผีเจ้านาย
3. ไม่ตอบ	3. ไม่ตอบ

ปรากฏว่าคนทั้งสองกลุ่มร่วมพิธีกรรมกับครอบครัวมากที่สุด และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาร่วมพิธีกรรมมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา ถัดมาคือผีเจ้านายอันเป็นผีระดับชุมชน คนทั้งสองกลุ่มไปร่วมพิธีกรรมเป็นอันดับสอง

ตารางที่ 89 ครอบครัวยุคใหม่ของท่านเล็งเห็น เพราะอะไร

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ	32	32	42	42
ข. เพราะบ่นไว้	10	10	20	20
ค. ทำตามประเพณี	27	27	56	56
ง. เพราะจะได้พบปะญาติพี่น้อง	6	6	8	8
ไม่ตอบ	25	25	26	26
	100	100	100	100

ต่อค่านิยมของการ เล็งเห็นประจำตระกูลกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา ประกอบพิธีกรรมโดยทำตามประเพณีสูงสุดถึง 56 % ส่วนกลุ่มอุดมศึกษาประกอบพิธีกรรมโดยมีค่านิยมต่อเป้าหมาย เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษสูงสุด 32 %

ตารางที่ 90 ท่านคิดว่าประเพณีการเลี้ยงผี ควรมีต่อไปหรือไม่

	อุดมศึกษา		ต่ำกว่าอุดมศึกษา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก. ควร	60	60	67	67
ข. ไม่ควร	28	28	26	26
ไม่ตอบ	12	12	7	7
	100	100	100	100

ค่านิยมที่มีต่อการสืบทอดการเลี้ยงผี คนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มเห็นว่าควรมีต่อไปโดยกลุ่มอุดมศึกษาเห็นด้วย 60 % กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเห็นด้วย 67 %

กลุ่มที่เห็นด้วยให้คำตอบที่แสดงถึงความเข้าใจต่อประเพณีการเลี้ยงผีดังนี้

1. เป็นประเพณีควรอนุรักษ์ไว้
2. เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและเพิ่มความศรัทธา
3. มีความเชื่อว่ามีผลต่อความเป็นอยู่อย่างแท้จริง ทำให้มีความสุข
4. เป็นการรวมญาติ

คำตอบของกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยก็น่าสนใจในการที่จะนำมาอภิปรายผลถึงค่านิยมต่อเรื่องนี้คือ

1. สังคมไม่ยอมรับถือเป็นเรื่องมงาย
2. ทำให้เกิดความกลัว
3. ถ้าเลี้ยงไม่เป็นจะทำให้เกิดอันตราย
4. สิ้นเปลือง

ค่านิยมต่อชีวิตประจำวันจากสภาพชีวิต

อุดมคติและค่านิยมในชีวิตประจำวัน

ท่านเห็นเกี่ยวกับภษิตต่อไปนี้อย่างไร (กาเครื่องหมาย ในช่องเห็นด้วยที่สุด)

	1	2	3	4		1	2	3	4
91. เยียะคนเดียวเหมือนด้าย เยียะหลายคนเหมือนเล่น	51	39				68	12		
92. คนจี้จโม่ถามหา คมมีเมตตาไปไหนกัน	53	23				9	21		
93. กั้นหือปอคาบ หาบหือปอแรง แพงหือปอใช้ ใช้หือปอนอน	41	45				48	36		
94. อะโยมดี ย้อนตุ้เจ้า ลูกเต้าดี ย้อนพ่อแม่	31	27				55	15	15	
95. คนดีใจชื่อ ๆ คับหือ ก็คนบัน	20	40	27			48	35	27	
96. จอมปลวกอยู่ยงนา ว่าแสงข้าว คนเผ่า อยู่ยงเรื่อนว่าแสงเรื่อน	29	45				47	47	37	
97. ทางไปวัดหมอง ทางหนองเหลื่อม	42	35				38	35		
98. บันตู่พระกัณบฟ้าเหลือง บันตู่เฟือง กัณบลิบข้าว	21	48				47	36		
99. หลวกเมืองฟ้า ธรรมว่างาวเมืองคน		37	31			39	33	31	
100. สนุกที่ไหน โศกทุกขที่นั่น	43	30				58	19		

หมายเหตุ	1	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
	2	หมายถึง	เห็นด้วย
	3	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
	4	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยมาก

บทที่ 4

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากประเด็นที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคนล้านนาไทย 19 ประเด็น วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยภูมิหลังจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ชุมชนมาประกอบการอภิปรายผลจากแบบทดสอบในงานวิจัยนี้ ได้พบการเปลี่ยนแปลงค่านิยมซึ่งอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษา

จากการศึกษาค่านิยมจากพื้นที่พบว่า ชาวล้านนาต้องการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี และให้ความสำคัญอยู่ที่ เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพคือ เป็นผลให้มีงานดีและมีรายได้สูง สำหรับผู้ที่มีการศึกษาดต่ำกว่าปริญญาตรี ตามตารางที่ 1

ส่วนผู้มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีเหตุผลว่า การศึกษาสูงจะทำให้มีหน้ามีตา ได้เปรียบในการทำงาน และมีโอกาสได้ช่วยเหลือสังคมมากขึ้น

นับได้ว่าค่านิยมของการศึกษาเป็นค่านิยมเชิงปฏิบัติส่วนตัวมากกว่าค่านิยมเชิงสังคม หรืออีกประการหนึ่งมีค่านิยมมากกว่าค่านิยมเชิงปฏิบัติวัฒนธรรม

กล่าวได้ว่าค่านิยมของการศึกษามีลักษณะการแข่งขันเหนือการร่วมมือ เป็นผลประโยชน์ หรือรายได้ส่วนตัว และยังแสดงออกถึงลักษณะเอกบุคลิกคือความมีหน้ามีตา

ตารางที่ 2 ค่านิยมต่อการศึกษาว่าจะมีผลต่อความเจริญงอกงามของมนุษย์อย่างไร กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาจะเป็นผลทำให้คนเป็นคนดีและมีสติปัญญา คำว่าสติปัญญาในที่นี้มีความหมายถึงการมีความรู้ และกลุ่มต่ำกว่าสติปัญญาในที่นี้มีความหมายถึงการมีความรู้ และกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีความเชื่อมั่น หรือมีค่านิยมต่อการศึกษาว่าจะมีผลต่อการพัฒนา มนุษย์ทั้งด้านจริยธรรมและความรู้มากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา

ค่านิยมต่อการคาดหมายคุณสมบัติของผู้มีการศึกษาสูงกว่าอุดมศึกษานั้นกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมต่อผู้มีการศึกษา ควรเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและมีความรู้ ถ้าค่านิยมอันดีบรองลงมา มีความต้องการความเป็นคนมีคุณธรรมมากกว่าต้องการหรือคาดหมายให้ผู้มีการศึกษามีความรู้ ตามตารางที่ 3

ค่านิยมที่มีต่อผู้อื่นซึ่งได้รับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่มองว่า คนยังเรียนสูงยังมีความเห็นแก่ตัวมาก ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4 ค่านิยมนี้ไม่สอดคล้องกับค่านิยมที่คาดหมายผลของการพัฒนาคนจากการศึกษาในปัจจุบัน

ค่านิยมต่อการศึกษาส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม ปรากฏว่ามีความแตกต่างกัน คือ กลุ่มอุดมศึกษาต้องการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาต้องการศึกษาเพื่อมีความรู้มากกว่าการมีงานทำ 10 % และถัดไปอีก 5 % ต้องการให้คนดี ส่วนกลุ่มอุดมศึกษามีความต้องการการมีงานทำสูงสุดถึง 73 % ต้องการมีความรู้เพียง 10% และค่านิยมต่อการเป็นคนดีมีเพียง 4 %

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมจะเห็นว่า ค่านิยมต่อการศึกษาของกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาได้เปลี่ยนไปจากค่านิยมเป้าประสงค์ เช่น พฤติกรรมวัฒนธรรมของค่านิยมดั้งเดิม 30% แต่กลุ่มอุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงค่านิยมไปมากกว่าคือ มีผู้เลือกถึง 70 %

ค่านิยมต่อการศึกษาในสังคมวัฒนธรรมที่ปรากฏในตำนานนั้นมีความหมายว่า คนต้องเรียนหนังสือเพื่อจะได้เป็นคนฉลาดและเป็นคนดี และเน้นขบวนการเรียนรู้ เพราะแต่ก่อนไม่มีสถาบันที่ทำหน้าที่ทางการศึกษาโดยตรง ฉะนั้นจะต้องรู้จักแสวงหาสมาคมกับนักปราชญ์และเพื่อนดีที่เรียกว่ากัลยาณมิตร คบคนดีมีศีลธรรมรู้จักเลือกเอาส่วนที่เป็นประโยชน์เป็นกุศลใส่ตนเอง ตัวอย่าง เช่น พระลอสอนโลก กล่าวไว้ดังนี้ (เรณู อรรถาเมศร์ , 2527 : 50)

เป็นคนหือเสพผู้มีบุญ	หือรู้จักคุณจงถ้วน
หือม่วนใจจากบาป	หือหาบพอแรง
หือแฝงนักปราชญ์	หือฉลาดทุกวัน
หือหันเมืองฟ้า	หือค้ำอันชอบ

นอกจากนั้นค่านิยมต่อการศึกษาในสมัยโบราณยังไม่มีความเกี่ยวพันแน่นแฟ้นกับการประกอบอาชีพดังเช่นปัจจุบัน เพราะทุกคนในสังคมเกษตรต่างก็มีงานหลักคือ เกษตรกรรม ส่วนความสามารถส่วนตัวเป็นอาชีพเสริม หรือเป็นความสามารถพิเศษที่ชุมชนจะได้ฟังฟัง และไม่มีผลตอบแทนเป็นรายได้ที่แน่นอน มักจะเป็นเรื่องตอบแทนกันด้วยความมีบุญคุณ อาจจะไปตอบแทนในช่วงอื่น เทศกาลอื่น เช่น “ คำหิว ” ในประเพณีสงกรานต์หรือเสี้ยค่าขึ้นครู เช่นผี เป็นต้น

ส่วนค่านิยมต่ออาชีพที่ชัดเจนกลับเป็นอาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากสถาบันครอบครัว
คืออาชีพเกษตรโดยเฉพาะการทำนาทำไร่ดังคำสอนที่ว่า

สิบเรือค้า บ่เท่านาแวนเดียว
(อุดม รุ่งเรืองศรี, 2524 : 117)

หมายความว่า การประกอบอาชีพค้าขายนั้นถึงแม้จะมีเรือค้าขายถึงสิบลำก็ยังสู้มนาเล็ก ๆ
ผืนเดียวไม่ได้

นอกจากนี้ยังมีภาษิตอีกบทหนึ่งที่สะท้อนค่านิยมต่อกระบวนการอบรมสั่งสอน ที่แยกแยะให้
เห็นชัดเจนระหว่างการเรียนรู้เพื่อจะ เป็นคนดีนั้นแยกส่วนออกจากการประกอบอาชีพ ดังมีข้อความ
ว่าดังนี้

"ครันไคร่หลวกหือปฏิบัติกับปราชญ์ ครันไคร่ฉลาดหือ
ปฏิบัติพาศิษย์ ครันไคร่ปาโลหือปฏิบัติขวดเหล่า ครันไคร่
มั่งมูลทุนเท่าหือหมั้นทำไร่ไถนา"

(สมร เจนจิระ, 2525 : 128)

ดังนั้นค่านิยมต่อการศึกษากล่าวได้ว่าปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงจากค่านิยมดั้งเดิม
กล่าวคือแต่เดิมนั้นค่านิยมต่อการศึกษานั้นเพื่อเป็นคนดีมีความรู้มีสติปัญญา ขบวนการเรียนรู้เพื่อการ
ประกอบอาชีพ ไม่มีการแยกความถนัดเฉพาะทาง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งความถนัดเฉพาะทางไม่มีผล
ต่อการเลี้ยงชีพ แต่ละคนต้องมีความรู้พื้นฐานที่จะเลี้ยงตัวเองได้ เช่นคำสอนว่า

"ไคร่กินเข้า หือหมั้นไฟโท่งไพนา"

(อุดม รุ่งเรืองศรี, 2524 L 114)

ค่านิยมต่อการศึกษามีมาก่อนเน้นการมีประสบการณ์ที่มีจริยธรรมในการมาอยู่ร่วมกัน
ส่วนปัจจุบันการศึกษาที่มุ่งพัฒนาวิชาชีพแสดงความถนัดเฉพาะทาง ค่านิยมของการศึกษา
จึงเน้นไปที่ค่านิยมเชิงปฏิบัติส่วนบุคคลคือเพื่ออาชีพและความมีหน้ามีตา โดยไปให้ค่านิยมที่เครื่อง
มือของการสร้างคนคือผู้ที่ผ่านการศึกษาถึงจะได้รับการยกย่อง โดยไม่คำนึงถึงคุณลักษณะของบุคคล
และจริยธรรมตามตารางที่ 5

2. ค่านิยมต่อการศึกษาของพระภิกษุ

ค่านิยมต่อการศึกษาของพระภิกษุเห็นว่าพระควรจะศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อจะได้มีความรู้ในสังคม และคนส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงพระภิกษุในแง่ที่จะต้องเป็น ปุชนิยบุคคลในทางจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ซึ่งต่างจากสมัยก่อนที่เน้นการบวชเรียนเพื่อ จะให้เป็นคนที่มีศีลธรรม คุณธรรม เช่นมีคำกล่าวว่าการบวชแล้วเป็น “คนสุก” หมายถึงคนที่ บรรลุวุฒิภาวะแล้ว นอกจากนั้นการบวชสมัยก่อนยังมีค่านิยมเพื่อที่จะพัฒนาตนเองไปตาม คติพุทธศาสนา คือศึกษาธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เองเป็นการสร้างบารมีและพัฒนา จิตใจ คนโบราณจึงให้คุณค่าของการบวชว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณของบิดา และช่วยให้ ทำนได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสู่สวรรค์ เมื่อค่านิยมของคนโบราณล้าหน้าเป็นอย่างนี้ก็จะชี้ ชัดว่าต้องการให้ผ่อนคลายหรือลดละความเกี่ยวพันกับสังคม เพราะมีเป้าหมายอยู่ที่จะละ โลกะ โทสะ โมหะ มิใช่เป็นการเรียนรู้เพื่อเพิ่มเติมความรู้แบบโลก ๆ หรือสังคม อันจะเป็น ผลก่อให้เกิดการเพิ่มความอยากขึ้นมาได้ เว้นเสียแต่ว่าเป็นการเรียนทางโลกเพื่อรู้เท่าทัน และใช้จริยธรรมเพื่อความเท่าทันกิเลสและช่วยพัฒนาสังคมให้มีศีลธรรมขึ้น แต่ประเด็นคำ ตอบลักษณะนี้ไม่มีการตอบเพิ่มเติม ดังนั้นการเรียนทางวิชาชีพของพระภิกษุก็น่าจะมีเป้า หมายเดียวกับประชาชนธรรมดา คือ เรียนเพื่อไปประกอบอาชีพก็ได้ ตามตาราง 6

3. ค่านิยมต่อการคลอดบุตร

จากตารางที่ 7 ค่านิยมต่อการเลือกใช้สถานที่พยาบาลและหมอเพื่อคลอดบุตร ใน คำถามใช้คำว่ามารดาจะคลอดบุตรที่บ้านหรือโรงพยาบาล ลักษณะคำถามข้อนี้ ดีความว่า มารดาของในครอบครัวนี้ได้หมายถึงมารดาของผู้ตอบคำถาม เพราะสถานภาพของผู้ตอบคำ ถามทั้งสองกลุ่มนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษานั้นตนเองเป็นบุตรหรือธิดา คำ ตอบจึงหมายถึงผู้อื่นคือมารดาของตนเอง ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษานั้นคือกลุ่มที่พ้นวัย ศึกษาแล้วและใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านและมีครอบครัวแล้ว มารดาในที่นี้จึงหมายถึงตนเอง หรือภรรยาของตนเอง ค่านิยมในข้อนี้จึงต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม ในการที่กลุ่มต่ำกว่า อุดมศึกษามีค่านิยมต่อการไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาลสูงกว่ากลุ่มอุดมศึกษาเกือบ 50 % ส่วนกลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมว่ามารดาคลอดบุตรที่บ้านและที่โรงพยาบาลเกือบมีสัดส่วน เท่ากันคือ 48 % และ 52 % ตามลำดับ

ทั้งนี้ความได้ว่ามารดาที่มีอายุมากกว่ามีค่านิยมต่อการคลอดบุตรที่บ้านมากกว่าไปโรงพยาบาลเล็กน้อย แต่การเปลี่ยนค่านิยมจากการนิยมคลอดบุตรไปคลอดที่โรงพยาบาลนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างสูงมากถึง 82 % ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมในตารางที่ 8 คือในกรณีเร่งด่วนคนทั้งสองกลุ่มเลือกที่จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล

กล่าวได้ว่าเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะการคลอดบุตร เป็นสภาวะที่สร้างความหวาดหวั่นให้กับครอบครัวมากในสมัยโบราณ จนเกิดข้อห้ามต่าง ๆ ที่เพื่อที่จะป้องกันเหตุร้ายแก่มารดาและทารกนานาประการ จนมีผลทำให้บทบาทและสถานภาพของหญิงมีครรภ์ต่ำด้อยกว่าธรรมดา เช่นห้ามหญิงมีครรภ์เข้าเกี่ยวข้องกับกลูกบ้านเรือน ได้แก่ ห้ามหญิงมีครรภ์ผูกข้อมือรับขวัญแก่ผู้ที่สร้างบ้านเรือน ห้ามผู้ที่สร้างบ้านเรือนไหว้แม่ น้ำ อา หรือบ้ำที่มีครรภ์เพราะจะทำให้สมมติพิณาศิบหาย และห้ามหญิงมีครรภ์ข้ามกรายไม้ที่จะประกอบเป็นเครื่องบนหลังคาบ้าน เพราะจะทำให้เกิดภัยและอุปัทว (เรณู อรรถาเมศร์, 2528 : 39) นอกจากนั้นก็ห้ามหญิงมีครรภ์ประกอบกรรมมงคลต่าง ๆ เช่น บวชพระ ขุดบ่อก่อสร้าง สร้างเจดีย์ วิหาร สี่มา และรวมถึงนำเอาเข้าของเครื่องใช้ส่วนตัวไปให้ญาติพี่น้องยืมใช้ในงานมงคล เป็นต้นว่า เสือสาดหมอน ไห หม้อดำทั้งหลาย ข้อห้ามเหล่านี้เคร่งครัดมากและยึดเอาอำนาจภายนอกมาเป็นตัวข่มขู่ได้แก่บอกว่าจะเกิดอุปัทว ทำให้บุตรในครรภ์พิการหรือตายได้ ดังนี้ เป็นต้น ดังนั้นค่านิยมต่อการคลอดบุตรจึงเปลี่ยนไปใช้การรักษาพยาบาลสมัยใหม่อย่างรวดเร็วและเต็มใจ

เกี่ยวกับประเพณีการคลอดบุตรแต่เดิมเน้นการอดอาหาร แล้วอยู่ไฟคือการอบตัวอยู่ในห้องผิงไฟเป็นเวลา 1 เดือน และรับประทานเครื่องยาสมุนไพร ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างเลือกคำตอบที่แสดงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในบางเรื่องและยังยึดถือค่านิยมดั้งเดิมบางเรื่องที่เห็นว่าปลอดภัยสำหรับคนคลอดบุตรได้แก่ มีค่านิยมต่อการรับประทานยาตามแพทย์สั่ง (สมัยใหม่) แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีค่านิยมต่อการอยู่เดือน หรืออยู่เดือนไฟแบบโบราณ ตามตารางที่ 9

นอกจากนี้เกี่ยวกับอาหารขณะอยู่เดือนสมัยก่อนนั้นจะต้องงดอาหารแทบทุกอย่าง เหลือเพียงไม่กี่อย่างด้วยความเข้าใจว่าอาหารตามปกติจะทำให้ไม่สบายที่ภาษาล้านนาเรียกว่า "ผิดเดือน" อาหารที่นิยมให้รับประทานมีดังนี้

ข้าวจี ข้าวเหนียวนึ่ง ข้าวหุงหรือข้าวเจ้า เกลือคั่ว เนื้อหมูบึ่ง ปลาช่อนบึ่งหรือย่าง ต้มผักหวานบ้านหรือตำลึง จากผลการตอบแบบสอบถามปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มให้ค่านิยมต่อการรับประทานอาหารตามแบบสมัยใหม่คือรับประทานอาหารให้ครบหมู่ ตามตารางที่ 10

แต่การตรวจสอบค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อเมื่อรับประทานอาหารตามปกติแล้วจะเกิดการผิดสำแดงที่เรียกว่าผัดเดือน ปรากฏว่าถึงแม้จะนิยมความคิดแบบใหม่ในเรื่องการรับประทานอาหาร แต่ความเชื่อเดิมยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในหมู่บ้านและระดับการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษายังมีค่านิยมเก่าอยู่มาก กลุ่มอุดมศึกษาคือ 67 % และ 59 % ตามลำดับ แต่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อดั้งเดิมก็มีจำนวนมากถึง 41 และ 33 % ตามลำดับ ตามตารางที่ 11

เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กแรกคลอด ในสมัยโบราณนั้นมีความเชื่อเกี่ยวกับ "แม่ชื้อ" คือแม่เดิมของทารกก่อนที่จะมาเกิดมักจะมารบกวนเด็กทำให้เด็กนอนสะดุ้งพวา เขาจึงอาบน้ำแล้วเอาผ้าพันนอนในกระดิ่งไปวางไว้ข้าง ๆ มารดา บางแห่งจะใช้ด้ายสายสิญจน์วงรอบกระดิ่ง บางแห่งใช้แหขี้เหล็ก ๆ คลุมไว้ (มณี พยอมยงค์, 2529 : 148) ตามผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 12 ปรากฏว่าค่านิยมการนอนกระดิ่งนี้เปลี่ยนแปลงไป คนให้ค่านิยมต่อการสอนเบาะแบบสมัยใหม่มากกว่า

4. ค่านิยมต่อประเพณีการลอยกระทง

ค่านิยมต่อการไปร่วมกิจกรรมในการลอยกระทง กลุ่มหนุ่มสาวมีค่านิยมต่อการไปร่วมกิจกรรมที่สนุกสนานสูงสุดได้แก่การไปดูการแห่กระทง ถัดไปจึงเป็นค่านิยมต่อการทำกระทง ซึ่งต่างกับสูงอายุกว่าจะเลือกกิจกรรมที่เคยปฏิบัติมาในชีวิตแต่ดั้งเดิมและเป็นกิจกรรมที่อยู่ในบ้าน ได้แก่การตกแต่งซุ้มประตูตามประเพณีโคมไฟ และกิจกรรมถัดไปจึงเป็นการทำบุญที่วัด

กล่าวได้ว่ากลุ่มที่อยู่ในชุมชนและมีการศึกษาดำกว่ามีค่านิยมเชิงปฏิบัติวัฒนธรรมสูงกว่ากลุ่มอุดมศึกษา ขณะเดียวกันกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่า มีค่านิยมเชิงปฏิบัติส่วนบุคคลสูงกว่าคือเลือกกิจกรรมที่สนุกสนานตามตารางที่ 13

ค่านิยมต่อความเชื่อดั้งเดิมนั้นเป็นการบูชาพระจุฬามณีบนสวรรค์เพื่อให้ตนเองได้อานิสงส์คืออุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านมักจะเรียกว่าปล่อยเคราะห์ปล่อยนาม ค่านิยมนี้เริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือประเพณีลดความสำคัญลงในแง่ความเชื่อ คนสมัยสมัยใหม่และได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษามองเห็นว่า เป็นการปฏิบัติตามประเพณีหากว่า แต่คนที่การศึกษาต่ำก่ายังปฏิบัติเพราะความเชื่อเดิมสูงกว่า ตามตารางที่ 14

เป้าหมายของการลอยกระทงตามที่บันทึกไว้ในตำนาน เอกสารที่กล่าวว่า เมืองเหนือมีประวัติการอพยพเพื่อหนีโรคไปอยู่หงสาวดี และเมื่อกลับมายังบ้านเกิด เมืองนอนของตนแล้วก็ลอย-

กระทรวงเพื่อส่งความระลึกถึงญาติพี่น้องที่ยังอยู่เมืองหงสา ปรากฏว่าความเชื่อเรื่องนี้ไม่อยู่ในความนิยมเลย ค่านิยมของทั้งสองกลุ่มเชื่อว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ และถัดไปก็มีค่านิยมว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อแม่น้ำลำคลอง แสดงว่าค่านิยมที่ปรากฏในเอกสารอาจจะ เป็นลักษณะความคิดของคนอกที่พยายามจะหาเหตุผลให้กับประเพณีของชาวบ้าน ค่านิยมนี้จึงปรากฏในคัมภีร์โลกทัศน์ของชาวบ้านต่ำสุด ตามตารางที่ 15

เป้าหมายส่วนบุคคลในการร่วมประเพณีลอยกระทงนั้นกลุ่มที่มีการศึกษาเลือกไปด้วยความสนุกสนานเป็นอันดับ 1 และรองลงไปปฏิบัติไปตามประเพณี ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเลือกปฏิบัติเพราะทำตามประเพณีเป็นอันดับ 1 รองลงไปจึงเลือกปฏิบัติเพราะความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์

กล่าวได้ว่าการศึกษาทำให้คนมีค่านิยมเชิงพฤติกรรมส่วนบุคคลสูงกว่ากลุ่มต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา ตามตารางที่ 16

5. ค่านิยมต่อประเพณีสงกรานต์

ค่านิยมต่อการเลือกปฏิบัติตามกิจกรรมย่อยของประเพณีลอยกระทงปรากฏว่ากลุ่มมีการศึกษาสูงกว่า เลือกกิจกรรมเล่นสาดน้ำเป็นอันดับ 1 และการรดน้ำดำหัวเป็นอันดับ 2 ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเลือกกิจกรรมไปทำบุญที่วัดเป็นอันดับ 1 และการไปรดน้ำดำหัวเป็นอันดับ 2 คำตอบรวม ๆ โดยเป้าหมายเพื่อบุญกุศลต่อคำถามรายชื่อ ได้แก่ การก่อพระเจดีย์ทราย การปล่อยนกปล่อยปลา กลุ่มอุดมศึกษาเลือกปฏิบัติเพราะทำตามประเพณีทั้งสองกิจกรรม แต่คำตอบของกลุ่มอุณหภูมิกษานันไม่มั่นคงกล่าวคือ ก่อเจดีย์ทรายเพื่อประสงฆ์บุญกุศล แต่การปล่อยนกปล่อยปลาเป็นการทำตามประเพณีเท่านั้น อย่างไรก็ตามคำตอบนี้ชี้ชัดว่าเพื่อจุดประสงค์ของประเพณีลอยลดบทบาทไป แต่ชาวล้านนาก็ยังเลือกปฏิบัติตามประเพณีตามค่านิยมเชิงพฤติกรรมวัฒนธรรม ตามตารางที่ 19, 20

ส่วนประเพณีการรดน้ำดำหัว จดหมายยังชัดเจนอยู่ในสังคมของชาวล้านนา สะท้อนถึงค่านิยม "กตัญญูทเวท" ที่สมาชิกของสังคมได้รับและทั้งสองกลุ่มก็ปฏิบัติประเพณีไปโดยชัดเจนในเป้าหมายดังตารางที่ 31

6. ค่านิยมต่อประเพณีการตั้งธรรมหลวงหรือการพึ่งเทศน์มหาชาติ

ประเด็นที่ศึกษาคือแหล่งที่มาของคัมภีร์ (วัสดุ) ปรากฏว่า ปัจจุบันค่านิยมในการถวายธรรมะได้ลดหย่อนไป ดังคำตอบว่าปัจจุบันนิยมเอาคัมภีร์ของเก่ามาเทศน์ ซึ่งแต่เดิมมีความนิยมที่จะเขียนคัมภีร์ขึ้นใหม่แล้วเอาไปทำบุญ (มณี พยอมยงค์, 2529 : 26) นับเป็นความลดหย่อน ค่านิยมที่มีต่อตัวคัมภีร์อันเป็นวัสดุที่เป็นสื่อต่อการได้บุญ อาจจะมีเหตุมาจากความศรัทธาลดลงประการหนึ่ง และหาผู้จารใบลานไม่ได้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันมีการพิมพ์คัมภีร์ในลานด้วยกระดาษ คุณค่าศรัทธาและรูปแบบของพิธีกรรมจึงเปลี่ยนไปแต่ยังไม่ทั้งหมด ตามตารางที่ 22

เป้าหมายในการพึ่งธรรมหลวง ตัวอย่างทั้งสองแสดงค่านิยมที่แตกต่างกันคืออุดมศึกษาต้องการไปสู่โลกใหม่ในอุดมคติคือยุคพระศรีอารีย์ ส่วนต่ำกว่าอุดมศึกษาต้องการเพิ่มพูนมีในการทำทาน ก็เป็นอีกข้อหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของการให้ค่านิยมเชิงปฏิบัติส่วนตัวที่เพิ่มขึ้น และคนรุ่นก่อนซึ่งมีสังคมอยู่ในชุมชนเข้าร่วมการพึ่งธรรมมากกว่า กลุ่มอุดมศึกษาตามตารางที่ 24 แต่สิ่งที่เปลี่ยนของทั้งสองกลุ่มก็คือต่างก็ไม่ได้พึ่งธรรมทั้ง 13 กัณฑ์ในวันเดียวกัน แสดงว่าค่านิยมตัวนี้เปลี่ยนไปมาก จึงทำให้คนที่สถานภาพต่างกันก็มีค่านิยมที่สอดคล้องต้องกัน ตามตารางที่ 25

ความนิยมในการพึ่งเนื้อหาแต่ละกัณฑ์ปรากฏว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันคือนิยมพึ่งกัณฑ์ที่อันเป็นกัณฑ์ที่เป็นจุดไคลแมกซ์ (Climax) ของเรื่อง อาจกล่าวได้ว่าพัฒนาการทางอารมณ์ความรู้สึกของคนในสังคมเดียวกันถึงแม้การศึกษาต่างกันก็ไม่ทำให้เกิดความแตกต่าง และอีกประการหนึ่งวรรณกรรมเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดด้วยปาก ระบบการศึกษาของสถาบันจึงไม่มีผลต่อความแตกต่าง นับเป็นของเด่นของวัฒนธรรมชุมชน และระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่ปลอดจากอิทธิพลของเทคโนโลยี นอกจากนั้นกลุ่มอุดมศึกษายังมีความเชื่อมั่นสูงต่อความนิยมพึ่งเทศน์มหาชาติ กัณฑ์ที่มากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา เพราะคำตอบของกลุ่มหลังนี้เน้นของความไม่มั่นใจ ไม่แน่ใจในคำตอบมากกว่า ยิ่งเป็นตัวสะท้อนถึงความเข้มข้นของมุขปาฐะในแง่ขบวนการถ่ายทอดมีบทบาทต่อชุมชนสูง ตามตารางที่ 26 และ 27

7. ค่านิยมต่อการใส่บาตร "เพ็งพุทธ"

ประเพณีเป็นประเพณีที่มีแต่ในภาคเหนือ คาดว่ารับมาจากพม่า ประเพณีนี้คือการนับถือพระอุปคุต ซึ่งเป็นประเพณีที่แพร่หลายมากในสังคมไทยใหญ่ ด้วยความเชื่อว่าพระอุปคุตเป็นผู้ช่วยรักษาความปลอดภัยให้ในเวลาที่จะประกอบพิธีประเพณีที่เป็นบุญกุศล เพราะมีพญามารจะมาคอยกลั่นแกล้งประชาชนในงานดังกล่าว จึงต้องสร้างห่ออุปคุตในวัดเวลายังงานต่าง ๆ แล้วอัญเชิญพระอุปคุตมาปกป้องคุ้มครองภัยให้ สัญลักษณ์ที่ใช้คือถือก้อนหินที่นำมาจากแม่น้ำ สมมุติเอาว่าเป็นองค์อุปคุต นอกจากนั้นยังมีความเชื่อว่าพระอุปคุตจะเป็นผู้คลันดาลให้เกิดความร่ำรวยอีกด้วย ดังนั้นจึงนิยมตักบาตรในวันเดือนเพ็ญที่ตรงกับวันพุธไม่ว่าจะเป็นเดือนใดก็ตาม เพราะมีคำสอนว่าวันนี้พระอุปคุตจะแปลงตัวมาเป็นเศรษฐีเพื่อโปรดสัตว์โลก ถ้าหากใครได้ตักบาตรมหาเถรอุปคุตแล้วก็จะเป็นคริรมงคลและร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว (สงวน โชติสุขรัตน์ 2511 : 200-201)

ผลจากการสอบถามตามตารางที่ 29 ปรากฏว่ากลุ่มอุดมศึกษาไม่มีความรู้เรื่องคุณค่าของพระอุปคุต เป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาก็ไม่มีความรู้เรื่องคุณค่าแบบเก่าตามตำนาน แต่ยึดถือการปฏิบัติในแง่ถือว่าเป็นการทำบุญเท่านั้น โดยไม่ทราบเป้าหมายที่แท้จริง คำตอบนี้สอดคล้องกับตารางที่ 30 กล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษาเมื่อเข้าไปร่วมพิธีงานบอยหลวงงตามวัดแล้วก็ไม่ได้สังเกตเห็นห่อพระอุปคุต หรืออาจจะเห็นก็ไม่ทราบว่าคืออะไรเป็นต้น ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษายังจดจำเรื่องราวและพอรู้เรื่องเกี่ยวกับพระอุปคุต เมื่อเข้าไปในวัดในงานบอยหลวงจึงสังเกตเห็นและรู้จักห่อพระอุปคุต เป็นจำนวนสูงถึง 72 % ตามตารางที่ 31 จะชี้ให้เห็นการลบเลือนความรู้เรื่องพระอุปคุต มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมดังจะเห็นได้จากคำตอบว่า กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาส่วนใหญ่เคยตักบาตร "เพ็งพุทธ" สูงถึง 81 % แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคย และลำดับที่ 2 ผู้ที่เคยก็มีจำนวนไม่มากนักเพียง 39 % เท่านั้น

เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องอานาภาพของพระอุปคุตกลุ่มอุดมศึกษายืนยันว่าความเชื่อนี้จะหายไปจากคนรุ่นใหม่มาแล้ว ดูจากคำตอบว่าไม่เคยทราบมาก่อนสูงที่สุด ถัดมาพวกที่รู้จักก็ไม่อาจสื่อความหมายได้แล้ว แต่เป็นการเข้าใจว่าเป็นพิธีกรรมไปตามประเพณีเท่านั้น ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเป็นตัวยืนยันได้ความเชื่อนี้ เคยมีปรากฏในสังคมล้านนาแต่ก็มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่ลดหย่อนลงไปมากจะเห็นได้จากคำตอบอันดับแรกสูงสุดที่ตอบว่าไม่ทราบแน่ชัดว่ามีอานาภาพอย่างไร แต่เชื่อว่าการปฏิบัติตามประเพณีจะเกิดผลดี ส่วนคำตอบอันดับที่สองนั้นตอบได้ตามค่านิยมดั้งเดิม แต่ก็ยังเป็นคำตอบที่เป็นอันดับรอง ตามตารางที่ 32 ถัดมาคือการก่อเจดีย์ทราย และรองลงไปคือการปล่อยนกปล่อยปลา

8. ค่านิยมต่อประเพณีทอดกฐิน

การร่วมกิจกรรมย่อยของการทำบุญทอดกฐินนั้นค่านิยมของกลุ่มอุคมนตรีศึกษานิยมร่วมในพิธีกรรมที่เป็นระดับการสังสรรค์ เช่นร่วมขบวนแห่เพื่อความสุขสนุกสนานไปด้วย ทำบุญไปด้วยเป็นอันดับแรก รองลงไปคือการร่วมบริจาค ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุคมนตรีศึกษานิยมค่านิยมต่อการบริจาคสูงกว่าการสังสรรค์ และให้ค่านิยมของการทำบุญมากกว่า เห็นได้ชัดจากตารางที่ 34 จะชี้ให้เห็นความแตกต่างทางค่านิยมเรื่องการทำบุญชัดเจนกล่าวคือคนส่วนใหญ่ของกลุ่มอุคมนตรีศึกษามีความรู้สึกว่าตนเองได้รับแจกของกฐินมากเกินไป ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุคมนตรีศึกษามีคำตอบว่าไม่ได้สังเกตมากที่สุด แสดงว่าด้วยความเชื่อความศรัทธาจึงไม่กล้าให้คำตอบในเชิงติดลบ และยังสอดคล้องกับตารางที่ 35 กลุ่มต่ำกว่าอุคมนตรีศึกษาจะร่วมทำบุญใส่ของทอดกฐินที่ตนได้รับแจกทุกอย่าง เป็นกลุ่มคนจำนวนมากกว่ากลุ่มอุคมนตรีศึกษาแม้ว่าเป็นค่านิยมของคนจำนวนมากเช่นเดียวกันก็ตาม

การให้ความร่วมมือในการทำบุญการบอกด้วยปากเปล่าจะมีผลมากกว่า สำหรับกลุ่มต่ำกว่าอุคมนตรีศึกษา แต่มีผลเท่ากัน สำหรับกลุ่มอุคมนตรีศึกษาเป็นข้อยืนยันว่าการพูดจามีอิทธิพลต่อผู้คนในชุมชนมากกว่าคนในสถาบันการศึกษา ตามตารางที่ 36 จะเห็นได้ว่ากลุ่มอุคมนตรีศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการบอกบุญด้วยปากเปล่าหรือแจกของอันใดอันหนึ่งมากกว่ากัน แต่กลุ่มต่ำกว่าอุคมนตรีศึกษากลับให้ความสำคัญต่อการบอกด้วยปากเปล่ามากกว่า เกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่อเจ้าภาพนี้ทั้งสองกลุ่มให้ค่านิยมต่อการทำบุญร่วมกับคนรู้จักมากกว่าคนไม่รู้จัก ตามตารางที่ 37 ความเชื่อต่อการทอดกฐินเพราะหวังความร่ำรวยในชาติหน้าเป็นค่านิยมของทั้งสองกลุ่ม ตามตารางที่ 38 ถึงแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม คนทั้งสองกลุ่มก็ยังให้ค่านิยมต่อการทำบุญทอดกฐินในปริมาณที่สูงกว่าถึง 92 % และ 95 % ค่านิยมสอดคล้องกันหลายข้อดังตารางที่ 40 ก็ยืนยันถึงค่านิยมศรัทธาต่อการทำบุญทอดกฐินของทั้งสองกลุ่ม และมองเห็นความแตกต่างได้ว่าในชุมชนนั้นให้ค่านิยมมากกว่าในสถาบันการศึกษา

นับได้ว่าค่านิยมนี้เป็นค่านิยมที่มีความทนทานมากพอสมควร ทั้งระดับชุมชนหมู่บ้านและระดับเมืองถึงแม้ว่าความเข้มข้นจะต่างกันก็ตาม

9. ค่านิยมต่อประเพณีเข้าอินทขิล

ประเพณีเข้าอินทขิลก็คือประเพณีสักการะบูชาเสาหลักเมือง ตั้งอยู่ในวัดเจติยหลวง อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ มักจะประกอบพิธีกรรมราว ๆ ปลายเดือนแปดเหนือ เริ่มต้น

ประกอบพิธีกรรมจะมีการเลี้ยงผีปู่ย่าที่ค้อยคำก่อน (สงวน โขติสุขรัตน์ 2511 : 28) พิธีกรรมในสมัยก่อนเมื่อจัดอย่างสมบูรณ์แบบจะเป็นงานมหกรรมที่สนุกสนานและยิ่งใหญ่ แต่ปัจจุบันนี้ก็กิจกรรมบางอย่างได้ลดหายไปและมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางอย่างเข้ามาแทนที่ เมื่อก่อนช่างขอทกแห่งหนจะมาร่วมกันขอถวายความเคารพสักการะ การพ้อนอบและการเข้าทรง ปัจจุบันได้รื้อฟื้นและปรับเปลี่ยนประเพณีขึ้นมาใหม่คือให้มีการแห่พระพุทธรูปหิ้งค์ พระเสด็จคณิ พระดับไฟ เพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่เทพยดาอารักษ์หลักเมือง ทดแทนการขอและการละเล่นต่าง ๆ ตามสมัยโบราณ (มณี พยอมยงค์ 2529 : 135) ทางด้านการร่วมประเพณีของประชาชนนั้นไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือตั้งแต่อดีตประชาชนทั้งหลาย ก็จะพากันนำเอาดอกไม้ ธูปเทียน น้ำขมิ้นส้มป่อย ไปโสจรสรง และสักการะบูชาเสาอินทขิล

บรรดาพ่อหมอพญาจารย์ทั้งหลาย จะทำการเช่นสรวงบูชาแต่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษต่ออารักษ์ (อารักษ์) หรือเรียกว่า "เจนนานเจนเมือง" การจับขอถวาย การแสดงต่าง ๆ แล้วเชิญเจ้านายลงทรง เพื่อพยากรณ์เหตุการณ์บ้านเมือง

ค่านิยมต่อประเพณีอินทขิล คนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มรู้จัก แต่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษารู้จักมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา คือร้อยละ 70 ส่วนอุดมศึกษาร้อยละ 50 ในส่วนที่ประชาชนรู้จักเป็นด้านที่เป็นกิจกรรมที่สืบทอดมาแต่อดีตซึ่งเป็นกิจกรรมของประชาชนเอง และกิจกรรมนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลงคือการตักบาตรดอกไม้ ตามตารางที่ 41 ส่วนเป้าหมายของพิธีกรรมคนไม่ให้ความสนใจ คนรุ่นใหม่มีความรู้้น้อยมาก ดังนั้นเหตุผลของการไปร่วมประเพณีนี้ตามเป้าหมายของชาวบ้านก็คือทำตามประเพณี กลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมต่อประเพณีเสาอินทขิลว่าเป็นการทำตามประเพณีร้อยละ 49 กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา ร้อยละ 37 แต่ในขณะที่เดียวกันคนที่รู้เป้าหมายดั้งเดิมของพิธีกรรมก็เป็นกลุ่มที่แตกต่างไปเพียงร้อยละ 2 กล่าวคือกลุ่มที่รู้จักประเพณีนี้และยังรู้ความหมายด้วยมีร้อยละ 35 ต่อความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเสาอินทขิลว่าเป็นที่รวมวิญญาณของวีรบุรุษ กลุ่มกว่าอุดมศึกษาเชื่อว่าเป็นจริงร้อยละ 66 ส่วนกลุ่มอุดมศึกษากลับมีค่านิยมว่าเป็นอุปายให้คนมีสิ่งยึดเหนี่ยวร้อยละ 69 ด้วยความเชื่อว่าเป็นจริง กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาจึงไปประกอบพิธีมากกว่ากลุ่มอุดมศึกษา คือร้อยละ 78 ในขณะที่กลุ่มอุดมศึกษาไปร่วมกิจกรรมร้อยละ 53 ตามตารางที่ 44

10. ค่านิยมมประเพณี "दानก้วยสลาก" หรือ "ทานสลาก"

ประเพณีทานสลากนิยมประกอบพิธีกรรมดินในช่วงเดือน 12 เพ็ญเหนือ เรื่อยไปจนถึงเดือนยี่เหนือ (เดือน 11-12 ภาคกลาง) เป็นช่วงเวลาหลังจากที่ชาวบ้านว่างจากการทำงาน

แล้ว พิษผลไม้อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงนำมาถวายพระภิกษุในรูปของการบรรจุกาษณะเรียก "ก๋วยสลาก" เป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย หรือเพื่อเป็นกุศลไปภายหน้า (มติ พยอมยงค์ 2529 206-209)

การศึกษาค่านิยมต่อประเพณีตานก๋วยสลาก จะพบว่าตานสภาวปกติแล้วสมาชิกของสังคml ล้วนมีค่านิยมจริยธรรมสูง แต่เมื่อมีสถานการณ์บีบคั้นให้เลือกเป็นวิถีปฏิบัติเอาเพียง 1 อย่างก็ พบความเปลี่ยนแปลงว่ากลุ่มอุดมศึกษาใช้เกณฑ์ค่านิยมจริยธรรมเป็นตัวตัดสินใจ ส่วนกลุ่มอุดมศึกษา ใช้ค่านิยมส่วนความสามารถเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ดังรายละเอียดที่จะยกพฤติกรรมที่เป็นค่านิยม สูงสุดจากตารางที่ 47-49 ดังนี้

	อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
1. ไปร่วมตานก๋วยสลากเพราะต้องการได้บุญ	ร้อยละ 68	85
2. ประเพณีตานก๋วยสลากควรมีต่อไป	ร้อยละ 85	89
3. ระหว่างทำงานและไปร่วมตานก๋วยสลาก จะเลือกการไปตานก๋วยสลาก	ร้อยละ 30	64
4. ถ้าเวลาตรงกันทั้งสองอย่างจะเลือกไปทำงาน	ร้อยละ 70	36

จากตารางที่ 45-46 การศึกษาพบว่าค่านิยมตานก๋วยสลากเป็นค่านิยมที่ชาวล้านนา ยังถือปฏิบัติอยู่สูง คือ กลุ่มอุดมศึกษาร้อยละ 87 กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาร้อยละ 95 แต่จากการเลือก เหตุผลของการทำบุญพบว่า เป็นค่านิยมจุดหมายปลายทางส่วนบุคคล กล่าวคือจากตัวเลือกที่มีความหมายแฝงว่าเป็นการทำความดีเพื่อความดีกับการทำความดี ผลตอบสนองแก่ตนเมื่อตายไป แล้ว คำตอบของคนส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมว่า ตานก๋วยสลากเพื่ออุทิศส่วนกุศลสำหรับตนเอง เมื่อล่วงลับไปแล้ว โดยกลุ่มอุดมศึกษาเลือกร้อยละ 45 กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาเลือกร้อยละ 40 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่คงค่านิยมปฏิบัติส่วนจริยธรรมสูง แต่เป็นค่านิยมจุดหมายปลายทางส่วนตน คือจะเลือกอนุรักษ์มากต่อผลประโยชน์ที่เกิดกับตนเอง

11. ค่านิยมต่อประเพณีการไหว้พระธาตุปีเกิด

ประเพณีการไหว้พระธาตุปีเกิดของชาวล้านนา มีในเดือน 8 เหนือ (พฤษภาคม-มิถุนายน) พระธาตุนี้คือ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ตามที่สร้างไว้ในที่ต่าง ๆ การบูชา

พระราชดำริประจำปีเกิดจะมีอันสงส์มาก จะเป็นศิริมงคลแก่ตน อายุมันขวัญขึ้น พระราชดำริประจำปีเกิดต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. เกิดปีชวด (ปีจ๋) พระราชดำริจอมทอง เชียงใหม่
2. เกิดปีฉลู (ปีเป่า) พระราชดำริลำปาง หลวง
3. เกิดปีชกาล (ปียี่) พระราชดำริช่อแฮ
4. เกิดปีเถาะ (ปีเหม้า) พระราชดำริแจ้ห่ม
5. เกิดปีมะโรง (ปีสี่) พระพุทธสิหิงค์ วัดพระสิงห์ เชียงใหม่
6. เกิดปีมะเส็ง (ปีไส้) ต้นศรีมหาโพธิ์ ที่พุทธคยาอินเดีย
7. เกิดปีมะเมีย (มีสะง่า) พระราชดำริย่างกุ้ง ประเทศพม่า
8. เกิดปีมะแม (ปีเม็ด) พระราชดำริคอดยสุเทพ
9. เกิดปีวอก (มีส้ม) พระราชดำริพนม จังหวัดนครพนม
10. เกิดปีระกา (ปีเล่า) พระราชดำริหริภุญชัย
11. เกิดปีจอ (ปีเส็ด) พระเศศแก้วจุฬามณี บนสวรรค์
12. เกิดปีกุน (ปีไก่) พระราชดำริคอดยตุง เชียงราย

การไหว้พระธาตุปีเกิดนั้นมีความเชื่อกันว่า ถ้าใครได้ไปไหว้พระธาตุปีเกิดของตนแล้ว ก็ถือว่าเป็นคน "มีบุญ"

ค่านิยมต่อประเพณีบูชาพระธาตุปีเกิดปรากฏว่า คนส่วนใหญ่รู้จักแต่ปีเกิดของตนเอง แต่พิธีกรรมนั้นกลุ่มอุดมศึกษาไม่รู้จักเกือบทุกขั้นตอน ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาจะมีค่านิยมที่ตรงกันข้ามคือจะรู้จักดีทุกขั้นตอนและยังปฏิบัติประเพณีอยู่เป็นจำนวนมาก เปรียบเทียบค่านิยมของทั้งสองกลุ่มได้ดังนี้

		อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
1.	รู้พระธาตุปีเกิด	ร้อยละ 30	ร้อยละ 67
2.	บูชาพระธาตุปีเกิด	ร้อยละ 36	ร้อยละ 72
3.	ไม่บูชาพระธาตุปีเกิด	ร้อยละ 46	ร้อยละ 28
4.	รู้เป้าหมาย	ร้อยละ 47	ร้อยละ 62
5.	ควรอนุรักษ์ต่อไป	ร้อยละ 63	ร้อยละ 78

ถึงแม้ว่าจะเจ็จางหย่อยคลายความนับถือลงไปมากก็ตาม แต่ทั้งสองกลุ่มก็มองเห็นว่า ประเด็นต้องควรอนุรักษ์ให้สืบไป

12. ค่านิยมต่อประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

ท้าวทั้งสี่คือท้าวจตุโลกบาลผู้รักษาทิศทั้งสี่ ท้าวจตุโลกบาลเป็นเทพชั้นกามาวจรภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นแรกในจำนวน 7 ชั้น คือจตุมหาราชิก ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมานนรดี ปรนิมิตต- วัสสรัตติ ตามความเชื่อสวรรค์ชั้นนี้อยู่บนเขายุกนคร และแบ่งสวรรค์ออกเป็นสี่ส่วนซึ่งมีมหาราช แบ่งกันครอบครองอยู่คนละส่วน ท้าวทั้งสี่มีหน้าที่ช่วยเหลือพระพุทธองค์ พุทธสาวก และค้ำจุน พระพุทธศาสนา

ส่วนประชาชนในล้านนา นับถือท้าวจตุโลกบาล ซึ่งนิยมเรียกกันว่าท้าวทั้งสี่เป็นอย่างดี จึงเชิญมาปกป้องรักษาต่าง ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ การฉลองวัด การทำบุญกรรม การขอ ความคุ้มครองในวันปีใหม่มทุกปี

การทำพิธีกรรมเขาจะบรรจุอาหารลงในภาชนะที่เย็บด้วยกาบกล้วยเป็นรูปสี่เหลี่ยมที่ ภาษาล้านนาเรียกว่า "สะตวง" ก็คือกระทงนั่นเอง จำนวน 6 กระทง เพื่อบูชาเทพต่อไปนี้คือ

1. พระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าท้าวจตุโลกบาล
2. ท้าวธตรฐ รักษาทิศตะวันออก
3. ท้าววิรุฬหก รักษาทิศใต้
4. ท้าววิรุฬภัก รักษาทิศตะวันตก
5. ท้าวเวสสุวรรณ รักษาทิศเหนือ
6. นางธรณีเทวาธิดา ผู้รักษาแผ่นดิน

จุดประสงค์ก็เพื่อขอความคุ้มครองจากเทพทั้งหกในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั่นเอง (มณี พยอมยงค์ 2529 : 84)

ค่านิยมต่อการปฏิบัติประเพณีย่อยในประเพณีบูชาท้าวทั้งสี่ ผลปรากฏว่ามีแนวโน้มของ การเปลี่ยนแปลงสูงเพราะเหตุว่ากลุ่มอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยรู้จักพิธีนี้มาก่อน ทั้ง ๆ ที่กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 77 รู้จักประเพณีนี้ ตามตารางที่ 66 และกลุ่มผู้ที่เคยประกอบ พิธีกรรม คนส่วนใหญ่ให้คำตอบว่าทำตามประเพณีที่พ่อแม่เคยทำ ค่านิยมต่อความเชื่อที่มีต่อความเชื่อ

ในอำนาจของท้าวทั้งสี่นั้น กลุ่มอุดมศึกษาส่วนใหญ่ตอบว่าไม่ทราบ ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษายังเชื่ออยู่ร้อยละ 53 เกี่ยวกับการลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามท้าวทั้งสี่ คนทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมสอดคล้องกันว่าไม่เคยได้ยินว่ามีใครประสพภัยพิบัติเนื่องจากไม่ประกอบพิธีกรรม

กล่าวได้ว่าประเพณีท้าวทั้งสี่มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมสูง เพราะขาดบทบาทหน้าที่ในสังคมสมัยใหม่ และบทลงโทษก็ไม่มีผลร้ายแรงจนส่งผลให้กับสมาชิกเกิดความกลัวจึงได้สืมเลือนและไม่ให้ความเอาใจใส่ จากตารางที่ 67 แสดงให้เห็นว่าถ้ามีการให้ความรู้ความเข้าใจและเห็นค่าของพิธีกรรมนั้น ๆ ก็อาจจะสามารถปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้นได้

13. ค่านิยมต่อประเพณีการนับถือผีปู่ย่า

ประเพณีของชาวล้านนาเกี่ยวกับการนับถือผีปู่ย่า มาจากความเชื่อว่าบรรพบุรุษของวงศ์ตระกูลเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วดวงวิญญาณจะมาคอยปกป้องรักษาลูกหลาน ดังนั้นตระกูลหนึ่ง ๆ จึงสร้างหอผีปู่ย่า หรือห้องผีปู่ย่าไว้ในห้องนอนของผู้สืบทอดพิธีกรรมที่เรียกว่า "แก้าผี" บางแห่งอาจสร้างหอไว้นอกบ้านก็ได้

การนับถือผีปู่ย่ามีผลต่อการสืบทอดเครือญาติทางมารดา เพราะทายาทที่จะเป็นผู้สืบทอดนั้นเรียกว่า "แก้าผี" จะเป็นผู้ทำพิธีกรรมต่อผีปู่ย่า และเป็นผู้ที่คอยดูแลคุ้มครองตลอดถึงจัดซื้อจัดแย้งต่าง ๆ ของวงศ์ตระกูลนั้นจะต้องเป็นหญิงที่อาวุโสที่สุดในตระกูล ดังนั้นจึงมักจะสืบสายแก้าผีไปยังลูกสาวคนแรกของแก้าผี

ผีปู่ย่ามีหน้าที่โดยทั่วไปก็คือปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลานในตระกูลและที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีบทบาทต่อความสัมพันธ์ทางเพศของฝ่ายหญิง ลูกสาวหลานสาวในตระกูลถ้าจะแต่งงานต้องบอกกล่าวผีปู่ย่า ที่เลี้ยงว่า "เลี้ยงผี" หรือ "เสียดผี" เสียก่อน

พิธีกรรมในเครือญาติหนึ่ง ๆ จะต้องจัดพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประเพณีในรอบ 1 ปีครั้ง หรือ 3 ปีครั้ง แล้วแต่จะตกลงกัน สำระสำคัญอยู่ที่ว่าทุกคน ทุกหลังคาเรือนในสายเครือญาติเดียวกันจะต้องมาร่วมหรือส่งตัวแทน และนำอาหารหรือเงินทางมาร่วมประกอบพิธีกรรมทุกครั้งที่เกิดขึ้น

การละเมิดต่อผีปู่ย่า เรียกว่า "ผิดผี" จะทำให้ผีปู่ย่าโกรธจะทำให้เกิดอันเป็นไปต่าง ๆ แก่ครอบครัว กรณีเรื่องความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวถ้าผิดผีจะทำให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องผู้อาวุโสในตระกูล

เจ็บป่วยได้ การเจ็บไข้ได้ป่วยที่เกิดขึ้นทุกครั้ง พวกผู้ใหญ่จะรู้สึกหรือระมัดระวังว่าเป็นสัญญาณที่บอกให้รู้ว่ามีอาการผิดปกติเกิดขึ้น บางครั้งหาตัวผู้กระทำผิดไม่ได้ผู้ป่วยก็จะทำพิธีเลี้ยงผีเสียเอง¹

จากผลของการศึกษาประเพณีผีปู่ย่าปรากฏว่า ชาวล้านนามีค่านิยมต่อการนับถือผีปู่ย่าสูง ทุกคำตอบจากแบบสอบถามล้วนแล้วแต่แสดงถึงนัยของความรู้จัก ยังนับถือ และเคร่งต่อการปฏิบัติ ตามรูปแบบประเพณี แม้แต่บทบาทหน้าที่ของผีปู่ย่าก็ยังคงปรากฏอยู่ในมโนทัศน์ของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งสองกลุ่มอย่างแจ่มชัด เห็นได้จากตารางที่ 71-73 โดยเฉพาะกลุ่มอุดมศึกษาจะเคร่งครัดต่อประเพณีมากกว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาทุก ๆ ประการ ดังมีรายละเอียดกิจกรรมที่มีค่านิยมสูงในแต่ละข้อ ดังนี้

		อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
เคยเห็นหรือเคยได้ยินเกี่ยวกับผีปู่ย่า	ร้อยละ	80	78
เมื่อญาติพี่น้องแต่งงานมีการเลี้ยงผีปู่ย่า	ร้อยละ	70	78
มีการบวงสรวงผีปู่ย่าเมื่อญาติพี่น้องเจ็บป่วย	ร้อยละ	58	74
เคยไปร่วมประเพณีห้อนผี เลี้ยงผี บนผี	ร้อยละ	51	60

เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเจ้าภาพของการเลี้ยงผี ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มไปเป็นแขกของงาน วันที่ 2 ไปในฐานะญาติเจ้าภาพ และอันดับสามไปในฐานะเจ้าภาพ ตามตารางที่ 75

กล่าวได้ว่าประเพณีกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีค่านิยมวิถีปฏิบัติส่วนจริยธรรมสูง ยกเว้นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย กลุ่มที่ได้รับการศึกษาค่อนข้างพบเห็น หรือแสดงออกถึงการรับรู้การสังเกตเห็น การบวงสรวงน้อยกว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษา แต่ถึงกระนั้นก็เป็นคำตอบที่สูงที่สุด ตามตารางที่ 73

¹ สัมภาษณ์ แม่อุ้ยแก้ว คันชนวิช อายุ 74 ปี และนางจิตรา จันดี อายุ 53 ปี บ้านเลขที่ 117 บ้านบงหมู่ 7 ตำบลอินทขิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้สัมภาษณ์ เรณู อรรธนาเมศรี เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2535

14. ค่านิยมต่อการเลี้ยงผีปู่และย่าแสะ

ผีปู่และย่าแสะในตำนานพื้นเมืองว่าเป็นผีของลาว ซึ่งเป็นชนชาติที่เป็นเจ้าของดินแดนล้านนา สงวน โชติสุจริตน์ (2511 : 104) กล่าวว่าผีปู่และย่าแสะนี้ผู้นับถือจะไปทำพิธีเช่น สรวงก็แต่ชาวตำบลสุเทพ ตำบลแม่เหียะ และชาวบ้านดอยคำ อำเภอเมืองเชียงใหม่ สถานที่ทำพิธีกรรมนี้อยู่ในดงไม้ใหญ่ในหมู่บ้านดอยคำ เรียกว่า "ดงปู่แสะ". ส่วนผีย่านั้นทำพิธีที่บ้านเชิงดอยสุเทพ (ตำนานว่าทำพิธีที่วัดผายหิน)

การเลี้ยงผีปู่และย่าแสะจะทำพิธีในเดือน 9 เหนือ (กลางเดือนมิถุนายน) จะมีการเข้าทรง "เจ้านาย" พยากรณ์ถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง

พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่และย่าแสะจะมีสัญลักษณ์ที่สำคัญคือ การฆ่าควายสังเวช ผีปู่แสะจะใช้ควายสีดำ ผีย่าแสะจะใช้ควายเผือก เอาเนื้อไปปรุงเป็นลาบ แกงอ่อม และสังเวชด้วยเนื้อสด คนเข้าทรงจะต้องกินเนื้อสดนี้และดื่มเหล้า 12 หอ คนทรงจะนั่งกินเนื้อสดบนศีรษะควาย เมื่อเสร็จแล้วต้องแสดงท่าและพันด้วยไม้ท่อนใหญ่ ๆ แสดงว่าเป็นผียักษ์แล้วก็นอนแผ่ลงกับพื้นแสดงว่ามีออกแล้วก็ลุกขึ้น

นอกจากนี้ในพิธีกรรมจะมีสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ผ้าปะบทมีรูปเขียนเป็นรูปพระพุทธรองค์โปรดสัตว์ จะเอาผ้านี้แขวนไว้กับต้นไม้เมื่อประกอบพิธีกรรมเพื่อเสี้ยงทาย เช่นถ้าลมพัดผ้าปะบทแกว่งไปถือว่าเป็นลางดี ถ้าไม่แกว่งและลมสงบนิ่งถือว่าเป็นลางร้าย

การศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับผีปู่และย่าแสะปรากฏว่า ทั้งสองกลุ่มไม่มีค่านิยมต่อประเพณี เนื่องจากไม่รู้จักรากคืออะไร แต่คำถามในชุดนี้สะท้อนค่านิยมของความเชื่อระหว่างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่าง กายกับจิตใจอยู่เป็นอันดับ 2

การถามแบบสอบถามในงานวิจัยนี้เป็นการถามสำรวจทั่ว ๆ ไปไม่มีหมู่บ้านควบคุมที่ชัดเจน คำตอบในชุดนี้จึงสะท้อนว่าประเพณีเลี้ยงผีปู่และย่าแสะนี้เป็นประเพณีของชนบางกลุ่ม (ลาว) และเป็นชุมชนที่ไม่ได้มีการกระจายอยู่ตามพื้นที่ทั่ว ๆ ไปกับกลุ่มคนเมืองหรือคนล้านนา ตามเหตุผลที่เรียงลำดับได้ดังนี้คือ

		อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
1. ไม่เคยได้ยิน	ร้อยละ	88	56
2. ไม่เคยเลี้ยงผีปู่และย่าแสะ	ร้อยละ	83	80

		อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
ไม่รู้จักรู้ว่าเป็นผีของคนกลุ่มใด	ร้อยละ	72	64
ไม่เคยไปร่วมพิธีไม่ว่าในฐานะอะไรก็ตาม	ร้อยละ	73	74

ตามตารางที่ 80 สะท้อนค่านิยมต่อความเชื่อว่ายังมีอยู่ กล่าวคือถึงแม้ว่าจะไม่เคยรู้จักผีลัวะ แต่ต่อคำถามเรื่องการลงทรงของม้าขี่พบคำตอบ ไม่ทราบสาเหตุแต่เชื่อว่ามีจริง รองลงไปเป็นอันดับสอง คำตอบอยู่ระดับร้อยละ 26 และ 35

แสดงว่าถึงแม้จะไม่มีข้อมูลใด ๆ เลย แต่ความเชื่อเรื่องจิตใจ จิตวิญญาณจะไม่หายไปทั้งหมด ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์จากสิ่งอื่น

16. ค่านิยมต่อประเพณีเลี้ยงผี

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2535 : 11) กล่าวว่า การนับถือผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สำคัญมากในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ซึ่งแต่ละชุมชนได้ปรับปรุงเนื้อหาและรายละเอียดกันแตกต่างกันออกไปบ้าง การนับถือผีนั้นเป็นลักษณะความเชื่อที่มองเห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างโลกทางวัตถุกับโลกทางจิตใจ เห็นได้จากการบูชาธรรมชาติต่าง ๆ และการนับถือผีนี้ครอบคลุมชีวิตเกือบทุกด้านทุกระดับสังคมเคียงคู่กับพุทธศาสนามาเป็นเวลาช้านานแล้วในสังคมล้านนา ค่านิยมต่อการนับถือผีในล้านนาเน้นให้เกิดการเคารพต่อเครือญาติ ชุมชน และธรรมชาติ และเราสามารถจำแนกได้เป็นประเภท

1. ผีปู่ย่า สงวน โชติสุพรรณ (2511 : 84) กล่าวว่าแต่เดิมคงเรียกผีปู่ย่าตายาย (Guardian spirit of the house) ผีปู่ย่าเป็นผีประจำตระกูล
2. ผีเจ้านายหรือผีอารักษ์ ผีเจ้านายนี้เป็นผีที่มีคนทรงและมีอยู่หลายชั้น คือผีบ้านและผีเมือง ผีเมืองเชียงใหม่อยู่ที่แจ่งศรีภูมิ คือตรงมุมกำแพงทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผีเมืองนั้นเปรียบเสมือนกำนัน ส่วนผีบ้านเปรียบเสมือนผู้ใหญ่บ้าน การเลี้ยงผีบ้านผีเมืองมักจะจัดกันในเดือน 9 เหนือ (มิถุนายน) การเลี้ยงผีจะมีการเซ่นสังเวยด้วยอาหารและการฟ้อนถวาย จากนั้นก็มีการลงทรงเพื่อทำนายถึงความอุดมสมบูรณ์ ความปลอดภัยของบ้านเมือง รักษาคนป่วยและติดต่อกับผู้ตายที่ตายไม่ปกติ ตามที่ญาติพี่น้องได้ถามลงทรงอีกด้วย ผีอารักษ์ที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงคือ "ผีอารักษ์เจ้าหลวงคำแดง" เป็นผีวีรบุรุษที่น่ายกย่องชาวบ้านเล่าไว้หลายเรื่อง
3. ผีปู่สะย่าและ สะ เชื่อว่าเป็นผีของพวกลัวะ

นอกจากนี้ก็มีศิวารักษ์หมู่บ้าน เรียกว่า "ผีเสื้อบ้าน" หรือ "ผีเสื้อวัด" ตามต้นไม้ใหญ่ก็มีผีประเภทเจ้าพ่อ เป็นต้น

ตามตารางที่ 86 เป็นการวัดค่านิยมต่อพิธีกรรมเลี้ยงผีปรากฏว่า คนส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มภายใต้ครอบครัวยังมีประเพณีเลี้ยงผี กลุ่มอุดมศึกษามีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาร้อยละ 52 และ 75 ตามลำดับ และผีประจำตระกูลอันได้แก่ผีปู่ย่าต่างก็มีส่วนบุคคลสูง คนส่วนใหญ่ก็ยืนยันว่าตระกูลของตนเองมีผีประจำตระกูล ตามตารางที่ 88 ก็ยืนยันว่า ชาวล้านนามีค่านิยมต่อการนับถือผีปู่ย่าสูงที่สุด จากการเรียงลำดับปริมาณของผู้ที่เคยไปร่วมเลี้ยง ทั้งสองกลุ่มต่างก็ได้คำตอบว่ามีประสบการณ์ในการไปร่วมเลี้ยงผีปู่ย่าสูง ตามตารางที่ 89 สะท้อนค่านิยมว่า กลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมปฏิบัติส่วนความสามารถ ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีค่านิยมปฏิบัติส่วนจริยธรรมสูง ตามคำตอบในตารางที่ 89 ที่กลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมสูงสุดว่า การเลี้ยงผีนั้นเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นการเลือกค่านิยมอย่างรู้เป้าหมาย ส่วนกลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษามีค่านิยมสูงสุดต่อการเลี้ยงผีเพราะทำตามประเพณี แสดงว่ากลุ่มนี้มีค่านิยมปฏิบัติส่วนวัฒนธรรมสูงกว่า

17. ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ

ผีขุนน้ำตามคำอธิบายของมณี พยอมยงค์ (2529 : 119) ว่า ผีขุนน้ำ หมายถึงสิ่งทีสิ่งสถิตยอยู่ตามต้นน้ำลำธาร หรืออารักษ์ต้นน้ำลำธารอันมีหน้าที่ปกปักรักษาต้นน้ำลำธารนั่นเอง ตัวอย่างเช่นอารักษ์แม่ปิง หรือขุนแม่ปิงนั่นเอง

พิธีกรรมจะเริ่มจากประชุมนัดหมายกันเรียบร้อยแล้วเรียกรวมเงินกันเพื่อซื้อเครื่องสังเวยในการสังเวยตามคำกล่าวเรียกอันวอนนั้นมีใจความว่า ขออัญเชิญผีแพะ ผีป่า ผีขุนหลวงมาลึงกะแม่ธรณี เจ้าดี เจ้าดิน เทวดาอารักษ์ ที่ปกปักรักษาต้นน้ำลำธารเหมือนผาย ภูผา ปุดอย(ภูเขา) ขอให้ปล่อยน้ำปล่อยฝนลงมาให้ชาวบ้านชาวเมือง และสรรพสัตว์ทั้งหลายมีน้ำกินน้ำใช้ แลพืชพันธุ์อุดมสมบูรณ์ และศัตรูก็อย่ามารบกวน

จากการศึกษาค่านิยมต่อการเลี้ยงผีขุนน้ำ ปรากฏว่าค่านิยมต่อการปฏิบัติตามประเพณีเรื่องนี้ค่อนข้างคลายลงมา จากคำตอบในแบบสอบถามชุดเป็นไปในทิศทางที่ตรงกัน แต่ถึงกระนั้นคำตอบบางคำตอบได้สะท้อนว่าประเพณีนี้แทบจะหมดบทบาท ในพื้นที่ที่กลุ่มเป้าหมายอาศัยอยู่ แต่คำตอบในครัวเรือนก็พบได้แต่เพียงความเชื่อที่ย่อนคลายลง แต่ไม่ถึงกลับเป็นผลให้ค่านิยมเปลี่ยนแปลงจากฐานความคิดเดิมได้อย่างสุดขีด ดังการศึกษาในตารางที่ 85 กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษาซึ่งคาดว่าเป็น

กลุ่มที่ทำมาหากินด้วยตนเองจะมีค่านิยมที่ชัดเจนว่าเห็นประโยชน์ของฝ่ายชลประทานสูงมากถึงร้อยละ 73 ส่วนผู้ที่เห็นประโยชน์ของฝ่ายชาวบ้านมีเพียงร้อยละ 7 ส่วนกลุ่มอุดมศึกษาเนื่องจากยังเป็นนักศึกษาคนส่วนใหญ่จึงไม่อาจให้ค่านิยมต่อเหมืองฝายได้โดยคนที่ตอบว่าไม่ทราบสูงที่สุดร้อยละ 27 และเลือกฝ่ายชลประทาน 19 ฝ่ายชาวบ้าน 11 จึงน่าจะยืนยันได้ว่าในกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีค่านิยมว่าฝายชาวบ้านหมดบทบาทไปแล้ว

อย่างไรก็ตามค่านิยมที่มีต่อความเชื่อเรื่อง ผีฝายกลับหย่อนคลายลงไปช้า หรือน้อยกว่าวัตถุซึ่งชาวบ้านมองเห็นชัดเจนว่าได้หมดบทบาทไป ชาวบ้านล้านนายังคงมีประเพณีต่อผีฝายและยังคงต้องการสืบทอดให้สืบต่อไป คำตอบนี้สอดคล้องกับเรื่องการฮ้องขวัญควาย คือถึงแม้ว่าชาวนาจะเปลี่ยนมาใช้รถไถที่เป็นเครื่องจักรที่ชาวบ้านเรียกว่า "ควายเหล็ก" ประเพณีการฮ้องขวัญควายก็ยังคงถ่ายทอดมาเป็นฮ้องขวัญรถไถ โดยการเอากรวยดอกไม้ไปบูชารถไถ (มาลี ไพรสม 2530 :) ระบบความคิดในการตอบสนองของชาวบ้านทำได้เพียงส่วนที่ประจักษ์เท่านั้น จุดนี้น่าจะเป็นประเด็นสำคัญในการพิจารณาการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงค่านิยม ซึ่งกล่าวได้ว่าขาดการพัฒนาในเรื่องระบบความคิด การให้ค่านิยม หรือการตี Concept ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้เป็นรากเหง้าของปัญหาการพัฒนาสังคมไทยอย่างสำคัญ เพราะจะทำให้ถูกใช้อุดมการณ์ร่วมกัน คือค่านิยมจริยธรรมที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน โดยถูกกำหนดจากกลุ่มหรือชนชั้นที่มีอำนาจ และเป็นการใช้ค่านิยมเพื่อประโยชน์ของผู้มีอำนาจ เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนบางกลุ่ม ดังเช่นปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของชาวบ้าน การสร้างสนามกอล์ฟ ถูกมองว่าเป็นการขยายความเจริญหญิงสาวไปเป็นโสเภณีโดยมีคำตอบว่าเป็นคนกตัญญู แท้ที่จริงคำตอบนี้สะท้อนผลประโยชน์ได้เพียง 50 % คือการตอบสนองด้วยเงิน แต่ค่าของความทุกข์ทรมานทางจิตใจ และการสูญเสียค่านิยมส่วนความสามารถนั้นไม่ได้รับการตอบแทนเลย

ประเด็นนี้จะนำไปวิเคราะห์เชิงเหตุผล ได้ทุก ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน เช่น ทำไมคนไทยส่วนใหญ่

การศึกษาในตารางที่ 81-84 จะแสดงรายละเอียดของข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมจริยธรรมของชาวล้านนาดังนี้

	อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
1. ไม่รู้จักผีขุนน้ำ	68	49
2. เคยรู้จัก	22	42

	อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
3. การเลี้ยงผีผายเพื่อความอุดมสมบูรณ์	19	46
4. ไม่ทราบเป้าหมายของการเลี้ยงผีผาย	59	37
5. ท่านยินดีบริจาคเงินเพื่อทำพิธีเลี้ยงผี	40	52
6. ไม่ยินดีบริจาคเงินเพื่อทำพิธีเลี้ยงผี	37	36
7. ควรให้มีการเลี้ยงผีขุนน้ำต่อไป	37	53
8. ควรเลิกประเพณี	31	29

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมนอกจากจะมีประเด็นอภิปรายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังให้คำตอบได้อีกว่าในการเปลี่ยนแปลงนั้นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูง มีค่าต่อการเปลี่ยนแปลงสูงกว่า แต่ความแตกต่างกันไม่มากนักอาจกล่าวได้ว่าสังคมล้านนามีค่านิยมจริยธรรมที่ยั่งยืนกว่าค่านิยมส่วนความสามารถ

18. ค่านิยมต่อประเพณีตานตุง

ตุง (ธง) หรือ ซ่อ (จั่ว) มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง กว้างประมาณ 3-4 นิ้ว ยาวประมาณ 6-8 นิ้ว ตัดเป็นรูปสามเหลี่ยมยาวรีพื้นด้วยไม้ไผ่ที่จัดเป็นก้านเล็ก ๆ เป็นตุงที่ปักที่กองทรายวันสงกรานต์ นอกจากนั้นยังมีตุงเหล็ก ตุงตอบ ตุงใจย (ธงชัย) หรือตุงโย เป็นตุงใหญ่ ทดด้วยไหมหรือแพร ตุงชนิดนี้ยังยาวยิ่งได้อานิสงส์มาก ใช้ปักที่หน้าวัดหรือสิ่งปลูกสร้างที่ทำการฉลองในเวลาในงานปอยหลวง มักจะปักไว้เป็นทิวแถว (สงวน โชติสุขรัตน์ 2511 181) ความเชื่อเรื่องตุงนี้ชาวบ้านเชื่อว่าจะช่วยให้อนุชนหลุดพ้นจากการตกนรกได้

ส่วนตุงตะขาบเป็นตุงรูปตะขามและจระเข้เพื่อแสดงว่าการทอดกฐินนั้นมีอานิสงส์มาก แม้แต่สัตว์เลื้อยคลานก็อยากไปทำบุญด้วย นอกจากนี้ยังมีตุงอีกประเภทหนึ่ง ที่ชาวเหนือใช้ในการถือนำศพไปสู่สุสาน คือตุงสามหาง ทำด้วยกระดาษสาหรือผ้าดิบ เกี่ยวกับตุงสามหางมีความเชื่อว่าเป็นการยอมแพ้อ้อมจักราช และชายสามแฉกนั้นหมายถึงพระรัตนตรัย ท่านั้นที่จะนำหน้าเอาวิญญาณของผู้ตายไปสู่สุคติได้

ผลจากการศึกษาพบว่าประเพณีต่งนั้นชาวล้านนาจะให้ค่านิยมอยู่สูง และค่านิยมทุกข้อสะท้อนว่าเป็นค่านิยมจริยธรรมมากกว่า ค่านิยมส่วนความสามารถ ดังค่านิยมที่ปรากฏในตารางที่ 55-58 มีรายละเอียดดังนี้

	ร้อยละ	อุดมศึกษา	ต่ำกว่าอุดมศึกษา
1. เคยบักต่งที่กองเจดีย์ทราย	ร้อยละ 76	76	89
2. เหตุผลของการบักต่งเพราะทำตามประเพณี	ร้อยละ 53	53	53
3. มีข้อคิดเห็นที่ไม่ควรเลิกประเพณีต่งเพราะเป็นประเพณีของคนโบราณ	ร้อยละ 78	78	86
4. มีความเห็นว่าต่งทุกชนิดมีค่าในสังคม	ร้อยละ 57	57	58

ตามตารางที่ 59-60 ซึ่งให้เห็นความแตกต่างทางค่านิยมของคนสองกลุ่ม และมีแนวโน้มว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น (พระ) คนมีค่านิยมส่วนความสามารถเพิ่มขึ้นจึงแสดงออกถึงค่านิยมต่อความมีเหตุผลกล่าวคือกลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมว่าการถือธงตะขาบร่วมขบวนกรฐินทำให้ได้อานิสงส์มาก ร้อยละ 58 ในขณะที่กลุ่มอุดมศึกษาไม่ยอมรับแต่ก็ไม่ตอบว่าไม่จริงแต่เสี่ยงไปตอบว่าไม่ทราบ แสดงว่าถึงแม้ค่านิยมต่อความมีเหตุผลเพิ่มขึ้นแต่อิทธิพลของค่านิยมดั้งเดิมคือ ค่านิยมจริยธรรมยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอยู่

ตามตารางที่ 60 เป็นการถามซ้ำถึงค่านิยมต่อจริยธรรมและการเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มต่ำกว่าอุดมศึกษายังมีค่านิยมจริยธรรมสูงและเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 63 ส่วนกลุ่มอุดมศึกษามีค่านิยมเปลี่ยนไปสู่ความสามารถสูงขึ้นอีกเป็นร้อยละ 57 นั่นคือค่าเป้าหมายหรือการเชื่อในเรื่องคุณธรรมประจำตัวของคน กลุ่มที่ได้รับการศึกษาดำเชื่ออำนาจภายนอกจะช่วยตนเองได้ จึงให้ค่าคำตอบว่า ต่งสามหางจะนำไปสู่สุขคติได้ร้อยละ 63 ส่วนกลุ่มอุดมศึกษาตอบว่าไม่เชื่อร้อยละ 57/43

19. ค่านิยมต่อประเพณีเอามื้อ (ลงแขก)

ชุมชนชาวล้านนาก็เป็นเช่นเดียวกับชุมชนชาวบ้านอื่น ๆ กล่าวคือเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่เห็นได้ชัดเจนมากเป็นรูปธรรมก็คือ ประเพณี "เอามื้อ" หรือ "ลง

แขก" โดยชาวบ้านจะรวมกลุ่มช่วยเหลือกิจกรรมด้านต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน เช่น สร้างบ้านใหม่ งานศพ งานปลูกข้าวดำนา เกี่ยวข้าว มัดข้าว หาบข้าวหลาว ตีข้าว งานบวช การร่วมแรงร่วมใจกันนี้ถือเป็นน้ำใจที่มีต่อกันไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงิน นอกจากนี้ขบวนการรวมกลุ่มยังเป็นโอกาสให้เกิดการปะทะสังสรรค์ (Interaction) อีกด้วย

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะการผลิตเปลี่ยนไปเป็นเกษตรกรรมเพื่อการค้ามากขึ้น ในบรรดาผู้ที่ยังช่วยเหลือเอามือกันมักจะตอบว่าคนที่ไม่มีเงินจ้างก็ยังมี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่ญาติพี่น้อง เครือเดียวกัน

ลักษณะดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่านอกจากการเอามือจะมีเป้าหมายอยู่ที่การช่วยเหลือกันทำงานแล้ว ยังมีผลต่อการประสบความสำเร็จของการอยู่ร่วมกันในชุมชนอีกด้วย นักเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ทำให้ชุมชนยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรค ปัญหาแห่งการอยู่รอดมาเป็นเวลานานนับพัน ๆ ปี

คำนิยมต่อประเพณีเอามือสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการผลิตแบบเกษตรลดหย่อนไปเป็นอันดับท้าย ๆ ของกิจกรรมที่ทั้งสองกลุ่มจะไปลงแขก ประเพณีที่ชาวบ้านเห็นความสำคัญว่าจะต้องไปช่วยเหลือกัน ที่สุดคืองานศพ ทั้งนี้เพราะการสั่งสอนที่มีมาแต่โบราณจะตอกย้ำเรื่องคุณค่าของจิตใจเป็นอย่างมาก โดยสะท้อนออกจากการทำพิธีกรรมว่า เมื่อบ้านใดมีงานศพเขาจะไม่มี การแจกการ์ดหรือบอกแขก เขาถือว่าเป็นเรื่องที่แขกหรือทั้งหลายจะต้องรู้เองและมีน้ำใจมาช่วยเหลือเอง ประกอบกับขั้นตอนสุดท้ายนั้นเป็นศพที่ตายตามปกติ กว่าที่จะเสียชีวิตเขามีขั้นตอนรักษาพยาบาล และการเตรียมตัวคนป่วย ที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาหลายประการ เพื่อช่วยชีวิตผู้ป่วย เช่น สรงเคราะห์ ทำบุญ และเมื่อรักษาไม่หายแน่ ๆ ก็เทศน์มหาวิบาก เป็นการเตรียมทางจิตใจให้อบอุ่น รู้สึกดีแล้วมีสติเตรียมพร้อมโดยมีคำสอนว่าคนที่ตายอย่างมีสติ ไม่หวาดวิตกจะไปสู่สุคติ กิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้เป็นที่คาดหมายได้ว่าญาติมิตรในกลุ่มเพื่อนฝูงเดียวกันได้มีส่วนมาร่วมช่วยเหลือกัน และรู้ตัวล่วงหน้ากันมากแล้วประการหนึ่งและอีกประการหนึ่งงานศพเป็นสิ่งที่สะเทือนใจมากสำหรับคนที่รู้จักกัน จึงมีคนไปร่วมแรงร่วมใจมากที่สุด ส่วนประเพณีอันดับสองและสามที่คนไปช่วยลงแขกก็คือ งานบวช และขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเพณีเพื่อชีวิตทั้งสิ้น ตามตารางที่ 61-65

บรรณานุกรม

มณี พยอมยงค์ ประเพณีไทยสิบสองเดือนล้านนาไทย เล่ม 1-2 เอกสารวิชาการชุดล้านนาคดี
ลำดับที่ 3 โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2529.